Cumhuriyet

14 TEMMUZ 1985

SİYASET 85

PARASIZ PAZAR EKİ
80

Toplumcu gerçekçiliğin muhteşem müzesi

MOSKOVA METROSU

8/9

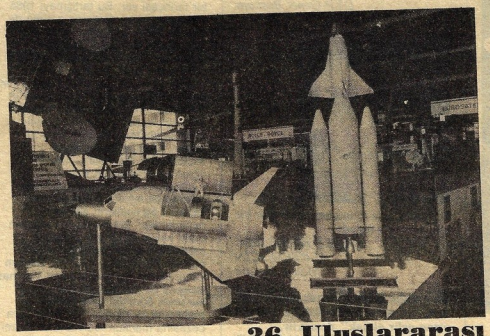

36. Uluslararası Havacılık Sergisi 4/5

İtalya izlenimleri **10/11/12**
Batı'da Televizyon **6**
Dünyanın çay bahçelerinde **7**
Avrupa'daki Türkler'in kimlik bunalımı **13**

İNCİR ÇEKİRDEĞİ

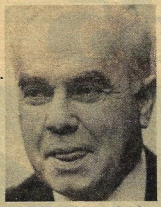

Bu partide en milliyetçi insan benim. Benim hizamda insanlar vardır, ama benden üstünü yoktur.
TURGUT SUNALP
MDP Genel Başkanı

•

Gerçi birçok aklı evvel, birçok teorilerle! ortalıkta "uzman" rolü yapıyorlar ama bu "uzmanlık" değil, daha çok "azmanlık" oluyor.
ERGUN GÖZE
Köşe yazarı

•

Eğer bir erkek tehlikeyi geçiştirmeyi bilmiyorsa başı beladan kurtulmaz. Ya kız hamile kalır, ya yaşı küçük olur, ya da kızın kavgacı bir ağabeyi vardır.
TARIK AKAN
Sinema oyuncusu

Bizim ustamızın böyle çırağı olamaz.
HÜSAMETTİN CİNDORUK
DYP Genel Başkanı

•

Denetimin böylesine siyasal baskı aracı olarak kullanılması ile kişilerin şerefiyle oynanmasıyla sonuna kadar mücadele edilmeye devam olunacaktır.
ŞEVKET YILMAZ
Türk-İş Genel Başkanı

•

Biz bu yola ölüm gömleği giyerek çıktık
VEHBİ DİNÇERLER
MEGS Bakanı

•

Arkadaşlar, Hazreti İsa da solcuydu. Ben daha önce söylemiştim. Yüce Peygamberimiz de sol bir düşünce getirdi.
ŞEVKET MALKOÇ
HP Eskişehir milletvekili adayı

Artık babalara itimadımız kalmadı. Bundan sonra gerçek Türk anası Rahşan Ana'yı istiyoruz.
MUHİTTİN ÖZDEMİR
HP Burhaniye delegesi

•

Cumhuriyet ise yine beni hiç ilgilendirmiyor. Bir Cumhuriyet okuru değilim. Cumhuriyet Gazetesi'nde hiçbir şey göremiyorum. Hatta gazetecilik adına Cumhuriyet, "böyle mi yapılır bu, öyle mi olmalı" diye ukalalaştırıyor beni. Hiçbir gazetenin, hiçbir oluşumuna böyle mi yapılır diye müdahale etmek istemiyorum, ama Cumhuriyet'i aldığım zaman sürekli bu geliyor içimden. Birdenbire öyle masalsı bir şey, gidip Cumhuriyet'in başına otur, bu böyle olmaz, böyle olur anlayışına kapılıyorum. Bir de Cumhuriyet'in çok taraflı bir dış politika sayfası var. Ondan rahatsız oluyorum.
TANJU CILIZOĞLU
THA Haberler Müdürü

•

Şimdi Turgut Özal'ın kızının binası Araplara kiralanıyor da bizim böyle bir iş yapmamız suç oluyorsa, bu yanlış bir düşüncedir.
HASAN KIRDAR
Eski Efirli Cezaevi Müdürü

•

Özal hükümetinde Kösem ve Hürrem Sultanların saltanatı sürüyor.
HÜSAMETTİN CİNDORUK
DYP Genel Başkanı

•

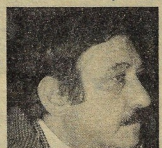

İki buçuk saat konuştum, gazeteler bir kaç satır yayımladı
AHMET KURTCEBE
ALPTEMOÇİN
Maliye Bakanı

•

Bir barajın gelirine "ortak olmak" demek, tükenmez bir kaynaktan "sürekli artan gelir almak" demektir.
BAŞBAKANLIK TOPLU KONUT VE KAMU ORTAKLIĞI İDARESİ BAŞKANLIĞI

KARAKALEM — Oruç

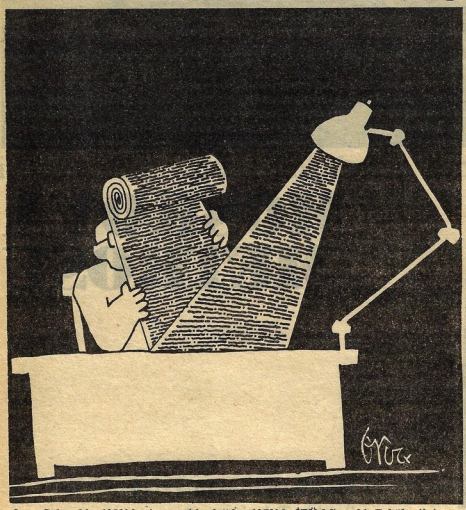

Oruç Çakmaklı, 1952'de Anamur'da doğdu. 1978'de İTÜ Mimarlık Fakültesi'ni bitirdi. Halen USA'da doktora öğrenimini sürdürüyor.
• Karikatürleri Türk, Alman ve Amerikan gazetelerinde yayımlanmaktadır. Karikatürcüler Derneği üyesi olan Oruç, ilk sergisini "Halk ve Kent" başlığı ile 1978'de İTÜ'de açmıştı.

haftanın portresi

Para cezasına neden olan bilim adamı; DARWİN

Charles Robert Darwin (1809-1882), doğal ayıklama yoluyla, evrim teorisiyle biyoloji biliminde devrim yapan ünlü İngiliz doğabilimcisidir. Bu teorisiyle Darwin, insanlar dahil tüm canlıların, ayrı ayrı yaratılmayıp daha ilkel türlerden evrilmiş olduklarını öne sürmüştür.
Darwin'in teorisi özellikle biyolojinin gelişmesinde büyük rol oynamış; **Türlerin Kökeni** (1859) adlı eseri morfoloji, embriyoloji ve paleontoloji alanlarında da araştırmalara hız vermiştir.
Evrim teorisine karşı dinsel muhalefet ilk kez, **Türlerin Kökeni**'nin yayımlanmasından bir yıl sonra, 1860'ta Oxford'da yapılan İngiltere Bilimi İlerletme Derneği'nin bir toplantısında açıkça ortaya çıktı. Oxford Piskoposu **Samuel Wilberforce,** Darwin'e şiddetle saldırdı. Ancak Wilberforce'un savları İngiliz biyologları **T.H. Huxley** ve **J.D. Hooker** tarafından öylesine çürütüldü ki, İngiltere'de kilise, Darwin teorisine bir daha hiç açıkça karşı çıkmadı. Teolojiyle evrim teorisini bağdaştırma sorunu var olmaya devam etti. Nihayet 1951'de Papa **XII. Pius** bir açıklama yaparak, Katoliklerin, insan ruhunun Tanrı tarafından yaratıldığına inanmak koşuluyla evrim teorisini insan vücudunun ortaya çıkışına ilişkin bir hipotez olarak kabul edebileceklerini bildirdi. Hıristiyan teologlar, sorunu böyle bir çözüme bağladılar.
Darwin'in evrim teorisinin yol açtığı, "İnsan maymundan mı evrildi, yoksa insan olarak mı yaratıldı?" tartışmasının bizde de oldukça uzun bir tarihçesi var. Bu tartışmayı 1985 yılında yeniden gündeme getiren de örneğin İslam teologları değil, bizzat Milli Eğitim Bakanımız **Vehbi Dinçerler** oldu. Okullarda "müfredat programlarında" yer alan Darwin kuramı yanında "yaradılış kuramı"nın da okutulmasını isteyen Dinçerler'in yol açtığı tartışmalar, ilginç sonuçlar vermeye başladı. Temmuz tarihli Cumhuriyet'te **Ümit Aslanbay**'ın haberi, Uşak'ın Banaz ilçesi Kızılcasöğüt İlköğretim Ortaokulu öğretmeni **Ramazan Koca**'nın, ilçe Kaymakamı **Bekir Kaya** tarafından, "Darwinist felsefe propagandası yaparak öğrencilerin zihinlerini bulandırdığı" gerekçesiyle maaşının onda birinin kesilmesi cezasına çarptırıldığını duyuruyordu. (Tıpkı bundan 60 yıl önce ABD'nin **Dayton** kentinde fen dersi öğretmeni **Thomas Scopes**'un derslerinde Darwin kuramını öğrettiği gerekçesiyle mahkeme tarafından 100 dolar para cezasına mahkûm edilmesine benzer bir biçimde...) Ve ünlü 19. yüzyıl İngiliz doğabilimcisi Darwin yine gazete manşetlerine çıkmıştı.

haftanın fotoromanı

İşadamı Sakıp Sabancı ve İstanbul Anakent Belediye Başkanı Bedrettin Dalan. (Fotoğraf: ENDER ERKEK)

dünya kulisi

PARAGUAY
İşkence

Paraguay'da herkes polisin işkence yaptığını ve polisin eline düşmemek için, bu konuda konuşmamak gerektiğini bilir. Bu nedenle başkent Asuncion'da yayımlanan "Hoy" gazetesinin işkenceyle ilgili bir haberi büyük sansasyon yarattı. Haberin baş kahramanı polisle gördüğü işkenceyi ince ayrıntılarına kadar anlatan Paraguay'daki El Salvador elçisinin hizmetçisiydi. Regine Chaparro isimli hizmetçi bununla da kalmamış, gazeteye kendisine tecavüz eden iki polis komiserinin ismini de vermişti. El Salvador elçisinin, para ve mücevher çaldığı yolundaki ihbarı üzerine polis tarafından gözaltına alınan hizmetçi, yapılan işkenceye dayanamayarak intihara teşebbüs etmiş, ancak başaramamıştı. Chaparro hastaneden çıkarıldıktan sonra karakola giden El Salvador elçisi, hizmetçiye, çaldıklarının nerede olduğunu açıklayana kadar işkence göreceğini söylemişti. "Hoy" gazetesi hizmetçi kadının sonunda serbest bırakıldığını, ama sol kolunun tamamıyla felç olduğunu belirtiyor.

SOVYETLER BİRLİĞİ
Hare-Krişna

Sovyetler Birliği'nde de kök salmaya başlayan Hare-Krişna mezhebi, açık bir mektupla üyelerinin takip edilmesini protesto etti. 1981'den beri 20'nin üstünde mezhep üyesinin ya tutuklandığını, ya da psikiyatri kliniklerine kapatıldığını savunan Sovyetler Birliği'ndeki Hare-Krişna taraftarları, ayrıca kısa bir süre önce 5 üyeleri aleyhine dava açıldığını söylüyorlar. Mezhep üyeleri, davanın gerekçesinin, Sovyet sistemi yerine mezhebin idealindeki "Varnaasrama" toplumunu kurmak olduğunu belirtiyorlar.

ABD
Alkollü sürücülere çıkartma cezası

ABD'nin bazı eyaletlerinde, alkollü iken araba kullananlara artık "sınırlı sürücülük izni" veriliyor. Alkollü araba kullanmaktan ilk defa mahkeme önüne çıkan sürücülere hâkim tarafından iki seçenek sunuluyor. Sürücü ya bundan böyle hiç araba kullanmama ya da arabasının camına "Alkollü iken trafiğe çıkmaktan hüküm giydi! Sınırlı sürücülük izni" yazan bir çıkartma yapıştırma cezasını seçiyor. Çıkartmalı arabayı hüküm giyen sürücünün dışında biri kullandığında çıkartmanın üstünü kapatma hakkına sahip.

FRANSA
Bokassa'nın gerçeği

Orta Afrika Cumhuriyeti'nin kendini "İmparator" ilan eden eski diktatörü Bokassa, yıllardan sonra bir kez daha Valery Giscard d'Estaing'i güç duruma sokma ve bu arada da kendinden söz ettirme çabası içinde. Bokassa'nın "Benim Gerçeğim" adıyla yayımlanan otobiyografik kitabı, önce d'Estaing'in kendisine ağır suçlamalarda bulunulduğu iddiasıyla mahkemeye başvurmasına, daha sonra kitabın toplatılmasına ve sonuçta 8 bin nüshasının Paris'te yakılmasına yol açtı.

36. Ulusal Havacılık sergisi

Çağdaş savaş teknolojisinin sergilendiği bir lunapark

On bir gün açık kalan Paris yakınlarındaki Bourget Havaalanı'ndaki sergi, Avrupa savaş uçağı programı konusunda olduğu gibi günümüzün tüm ileriye dönük teknolojik, özellikle "Yıldız Savaşları", uzay işbirliği, Fransızların Eureka önerisi gibi konuların tartışıldığı yer oldu.

SABETAY VAROL

PARİS — Dört bir yandan gelen müşterilere ve havacılık profesyonellerine gösteri uçuşları yapan uçakların gürültüleri arasında, elektrikle çalışan üstü açık, dört tekerlekli, ses çıkarmadan ilerleyen küçük araç, bizi Westinghouse firması kulübünün önünde indirdi. Aracı kullanan bayan, daha ileri gitmeyeceğini, burada inmemiz gerektiğini belirttiğinde, **"Arkadaşımın sırtındaki çantayı görmüyor musunuz? Havadaki uçakları çekmek için getirdiği makineler, objektifleriyle en az 20 kilo çekiyor... 'Barışçı' amaçlarla 125 ton yük taşıma kapasitesi olan dünyanın en büyük ağır nakliye uçağı, Sovyet yapımı Antonov'un yanına bu sıcakta varmak için daha on beş dakika yol gitmemiz lazım..."** diyecek olduk. Ama bizi ancak gittiği yere kadar götürmeyi kabul eden bayanın kullandığı ufak araç, atlı karınca olmadığı gibi biz de panayıra değil, Paris yakınlarındaki Bourget havaalanında iki yılda bir düzenlenen, dünyanın en büyük havacılık sergisine röportaja gelmiştik.

Görünüşteki Disneyland atmosferine karşın, burası iş ve siyaset hayatının en "şahane" heyecanlarının yaşandığı yerlerden birisi...

Örneğin, Fransa'da Binbir Gece Masalları'na taş çıkartan bir ihtişamla karşılanan çiçeği burnunda Hindistan Başbakanı **Rajiv Gandi,** daha geçenlerde ülkesinin satın aldığı son model Mirage-2000'lere üzületen (annesi İndira Gandi öldürülmeden önce bu uçaklardan 40 adet ısmarlamıştı) yeni uçak alımı çerçevesinde Bourget'nin önemli ziyaretçileri arasında dikkati çekiyordu.

Fransa'da bu tür sergilere "Salon" deniyor. Salon deyip geçmeyin, çünkü evinizin salonu değil. Yolcu bekleme holüyle, ziyaretçiyi 2000'li yılların atmosferinde yaşatmayı amaçlayan kurgubilim dekoruyla, dizayn edilmiş barakalarıyla, oraya buraya serpiştirilmiş, sivil-askeri amaçlı uçakların ve aksesuarının işgal ettiği uçuş pistleriyle, tüm bir havaalanı, havacılık sergisi olarak düzenlenmiş.

Uçuş pistinin binalardan uzaklaşan bölümlerinde şale türünde yapılar, bitişik düzende sıralanıyor. Bir bölümde teşhirci firma ve kurumların büroları; burada görüşmeler, pazarlıklar, bilgilendirme brifingleri yapılıyor. Diklemesine uzaklaşan öteki sırada ise ayrı teşhirci firma ve kurumların kulüp olarak kullandığı daha genişçe salonlar bulunuyor. Burada özel ziyaretçiler misafir gibi ağırlanıyor. Soğuk, sıcak, alkollü, alkolsüz içkiler, Paris'in ünlü lokantalarına ısmarlanmış menüler, endüstriyel alanda olduğu gibi birbirleriyle rekabet ediyor.

General Dynamics'e karşı, Ankara'da giriştiği rekabeti geçenlerde yitiren Northrop firmasının kulüp olarak kullandığı barakanın kapısından içeri giriyoruz.

Şu Amerikalıların çeşitli yerlerden, çeşitli uluslardan gelen insanları değerlendirme yeteneğine diyecek yok. Sağa sola koşturup gelenlerle en yakın biçimde ilgilenen şirketin yöneticileri arasında, Ergun Çağatay'ın liseden sınıf arkadaşı görevliyle karşılaşıyoruz. Kısa hoşbeşten sonra, Northrop firmasının görevlisi olarak Paris'e gelmiş olan vatandaşımız, General Dynamics'in ürünü avcı uçağı F-16 karşısında

Türkiye'nin yapımına hazırlandığı "F-16 GENERAL DYNAMICS" uçağı

(Fotoğraflar: ERGUN ÇAĞATAY)

Fransız yapımı "MIRAGE 2000" uçağı. Marcel Dassault firması tarafından üretiliyorlar

İngiliz yapımı dikine havalanan "HARRIER jump-jet" uçağı

124 ton yük kaldırabilen dev Sovyet nakliye uçağı ANTONOV-124

kıyasıya rekabetin ilk devresini yitiren kendi yapımları F-20 hakkında bilgi veriyor.

İçinde bulunduğumuz baraka, gösteri uçuşu yapan uçakların kalkış ve inişlerini seyretmeye son derece müsait bir yere kurulu. Düşey vaziyette pozisyon alabilen motorları sayesinde, yatay olarak havalanabilme yeteneğine sahip İngiliz Harrier firmasının avcı uçağının gösterisini izlemeye koyulduk. Aynı savaş uçağı bu özelliğiyle havada hareketsiz kalma işini de başarıyor. Muhatabımızın değerlendirmesini dinliyoruz: **"Jet motorları düşey vaziyette olduğu halde kalkışa geçen uçak, yakıt deposunun önemli bir kısmını tüketiyor. Bu yüzden Falkland savaşında, Arjantinlilere karşı İngiliz kuvvetleri, Harrier'leri uçak gemisinden fırlatarak havalandırmayı yeğlediler. Yatay kalkış pek bir işe yaramadı."**

Bu arada kılık kıyafetlerinden önemli işler kovaladıkları belli olan kimi ziyaretçi kimi görevli şahıslar, bir gidip bir geliyordu. İçlerinden biri Chuck Keagan olarak bize tanıştırıldı. Dünyada ses duvarını ilk aşan kişi olduğunu nereden bilebilirdin?.. 62 yaşında olduğunu, hâlâ uçtuğunu, Türkiye hakkında da bilgi sahibi olduğunu tabii bu sayede öğrendik. Adana'dan, Eskişehir'den ve ülkemizin önemli bir fındık üreticisi olduğundan haberdar olduğu da kısa karşılaşmamız sırasında anlaşıldı. Henüz hiçbir ülkenin satın almadığı F-20 uçağının yanı başında çekilmiş resminde, bu altmışlık delikanlı, on sekizinde gelin alıp çocuk sahibi olmayı başarabilen dedeleri andırıyor. Neyse, bu kadar önemli bir adamla tanışmaktan duyduğumuz gururu bu vesileyle belirtiriz..

Havada hareketsiz durmayı beceren uçağın yapımcısı Harrier, İngiltere'yi temsil eden tek firma değil. Bir kez,uçak motoru imalinde Rolls-Royce başlıca yapımcılardan biri olmaya devam ediyor. İki tipini görme olanağı bulduğumuz Yugoslav yapımı avcı uçakları da dahil olmak üzere çeşitli ülkelerden gelen pek çok uçak, Rolls motorlarıyla donatılmış. Ama İngiltere açısından asıl meydan okuyuş, British Aerospace'in P-120 uçağını geleceğin **"Avrupa savaş uçağı"** modeli olarak takdim etmesi oldu.

Proje İngiltere, Fransa, İspanya, Federal Almanya ve İtalya'nın ortak yapımı olarak düşünülüyor. İngilizlerin gerçek boyutlarda modelini sundukları P-120'ye karşılık, Fransız Dassault-Breguet firması da kendi önerisini küçük bir modelle sergiledi. Bu taslak **"Rafale"** adını taşıyor. Basın toplantıları sırasında verilen bilgilere göre Fransız uçağı 9.5 ton, İngilizlerinki ise 10.5 ton ağırlığındaymış.

Uluslararası 36'ncı Havacılık Sergisi açık kaldığı sürece, her gün birçok basın toplantısı düzenlendi. Batılı gazetelerin sergiye gönderdiği muhabirler, Bourget'ye gelerek günü gününe haber ürettiler.

Federal Alman Savunma Bakanı **Manfred Wörner**'in basın toplantısı bunların en önemlilerinden biriydi. Zira Almanlar, Avrupa savaş uçağı programını, İngiliz ve Fransızlar gibi kendi fabrikalarının uçağını tüm Batı Avrupalı ortaklara kabul ettirmek olarak değil de, ortaklaşa yeni araştırmalara girişip yeni bir model ortaya koymak biçiminde anlıyorlar. Batı Alman bakan, araştırmalara kendi ülkesinin başlıca uçak imal eden firması olan Messerschmitt - Bolkow - Blohm'un (MBB) de katılması gerektiğini, aksi takdirde ortak programdan çekilip Amerikan F-18 uçaklarından satın alabileceklerini açıkladı. Hitler Almanyası'nın henüz belleklerden silinmeyen ünlü savaş uçaklarını imalatçısı Messer-

schmitt firmasının, çağdaş savaş teknolojisinin en ileri uçlarında yeniden sözü edilir hale gelmesi, Almanya'nın silah imali çabalarına eşit bir üye olarak katılma girişimlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Avrupa savaş uçağı programıyla ilgili polemik bir süre daha devam edeceğe benzer.

On bir gün açık kalan Paris yakınlarındaki Bourget Havaalanı'ndaki 36'ncı Uluslararası Havacılık Sergisi, Avrupa savaş uçağı programı konusunda olduğu gibi günümüzün tüm ileriye dönük teknolojik, özellikle "Yıldız Savaşları", uzay işbirliği, Fransızların Eureka önerisi gibi konuların tartışıldığı yer oldu.

Dünyadaki sivil-askeri stratejik tüm konuları kapsayan bu kadar önemli bir gösterinin terörist saldırılara hedef olmasından endişe edilmemesi elbet düşünülemez. Buna rağmen sergiyi dolaştığımız iki gün boyunca, gözle görülür güvenlik önlemleri dikkatimizi çekmedi. Ancak görünürdeki bu rehavet, çok sıkı güvenlik önlemleri olmadığını kanıtlamaya yetmiyordu. Yapıların çatılarına yerleştirilmiş, tek tük keskin nişancalar, ziyaretçilerin arasına karışan sivil giyimli görevliler, on bir gün boyunca güvenliği sağladılar.

İnsanoğlunun yüzlerce yıllık havada uçma hayallerinin tek kişilik bez kanatlı uçaklardan başlayıp, yolcu ve savaş uçaklarından geçerek, uzay istasyonlarına varana kadar tüm ürünleri boy boy Bourget Havaalanı'na serpiştirilmişti.

Ziyaretçilerin, özellikle küçüklerin en çok ilgisini uyandıran yerler uzay çalışmalarıyla ilgili merkezlerin pavyonlarıydı. Dikkatli kontrollerden sonra dış duvarları NASA yazılarıyla donatılmış yapıdan içeri giriyoruz. Burası kendinizi uzayda yaşayan biri olarak hayal edeceğiniz şekilde düzenlenmiş. Sıra sıra cam bölmeler. Bölmelerin iç kısımlarında uzay istasyonunda yaşayan astronotların ve bilim adamlarının günlük yaşamlarından çeşitli anlar, gerçek veya gerçeğe yakın malzemelerle birlikte sergileniyor. Değişik video ekranlarında ise uzay istasyonundaki yaşamı gösteren, gerçek denemeler sırasında çekilmiş filmlerden görüntüler var.

Bunlar işin temaşa yanı. Bu düzenlemelerin arkasında, içinde insan yaşayan uydu istasyonunu Avrupalılara tanıtma, Avrupalıları araştırma ve çalışmalara ortak etme, hatta isteyene bunları satma hedefleri gizleniyor. Bu uydu istasyon, "uzayda sanayileşme" adı verilen çalışmalara olanak veriyor. Yeryüzünde yerçekimi yüzünden imal edilemeyen çeşitli ilaçlar ve malzemelerin üretilmesine yarayacak.

Avrupa Uzay Ajansı ile NASA arasındaki 3 nisanda Bourget'de bu konuda bir ilke anlaşması imzalandı. Gerçi anlaşma, girişimin ilk aşamasıyla ilgili. Çesitli modeller arasında en uygun olanının seçimine ve maliyete ilişkin bir anlaşma İstasyonun 8-15 milyar dolara mal olacağı tahmin ediliyor. Sonraki çalışmalara Avrupalıların katılıp katılmayacağı şimdilik belli değil.

Avrupalılar ikinci sınıf ortak olmak istemiyorlar. Avrupa ortak yapımı Ariane füzesinin başarılarından sonra, eski kıtanın genel olarak teknoloji yarışına geriden yetişmeye çalışan üyeleri, kendilerine iyice güvenir olmuşlar. Ariane'la uzaya fırlatılan Colombus ve Hermes uzay uçakları, Fransızların uydu istasyona karşıt projeleri. Bunların birer maketini de sergide

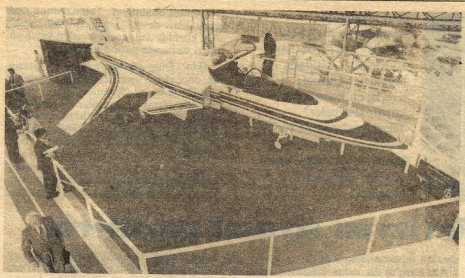

Hava sürtünmesine karşı özel yapılmış grafit-karbon (Grafit-karbon karışımı, çelik ve titaniumdan on defa daha dayanıklıdır) kanatları ve en gelişmiş bilgisayar cihazına sahip "GRUMANN" uçağı

Fransız-Alman ortak yapımı olan ve Marcel Dassault firması tarafından üretilen "ALPHA-jet" uçağı Exocet füzesi ile donatılmış.

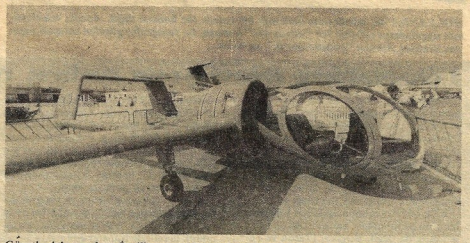

Gözetim için yapılmış İngiliz yapımı bu uçak sekiz saat havada kalabiliyor. Bir helikopterin yarı fiyatına ve bir helikopterin yarısı kadar yakıt tüketiyor.

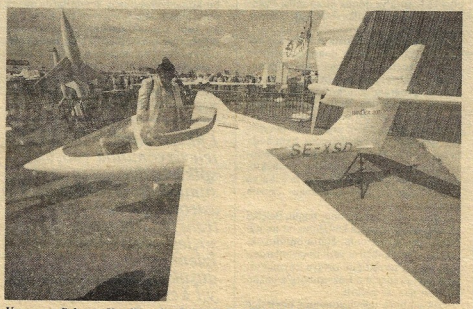

Yazarımız Sabetay Varol'un almak için ilgilendiği tek kişilik uçak

görebildik. Ancak bazı Avrupalı ortaklar bu son projeye henüz ikna olmuş değiller.

Bu son gelişmelerle uzay çalışmalarında Apollo sonrası döneme girilmiş bulunuyor. Apollo projesinin Amerika'ya kazandırdığı teknolojik üstünlükten sonra, Ronald Reagan'ın stratejik savunma girişimi (SDI) yani Yıldız Savaşları projesi, Batılı ülkeler arasındaki tüm önemli toplantılarda hatta, Doğu-Batı görüşmelerinde tartışılan en önemli konulardan biri. Gerçi "içinde yaşanılabilir uydu istasyon" projesi farklı. Ancak ABD-Avrupa işbirliği veya rekabetini burada da benzer biçimde görüyoruz.

Sivil - askeri uzay çalışmalarında faaliyet gösteren iki Fransız şirketin genel müdürleri arasında havacılık sergisi sırasında Bourget'de yapılan açık tartışma oldukça ilginç sayılıyor.

"Aerospatiale" müdürü **Henri Martre**, Fransa Cumhurbaşkanı **Mitterrand**'ın önerisi olan Eureka projesine ağırlık verirken, "Matra" grubunun müdürü **Jean-Luc Lagardère** şöyle konuştu: **"Savunma politikaları bilimsel çalışmaların yeni buluşlar doğrultusunda yogunlaşmasına olanak verir. SDI, teknolojik buluşlar doğurabilir. Buna katılmayacağımızı baştan belirtmek hatalı bir tutumdur. Eureka projesiyle ilgilendiğim kadar, bu çalışmalara da ilgi duymak durumundayım. İki kıtadaki değişik çabaların birbirine zarar vermeyecek şekilde tamamlayıcı olması gerekir."**

Bu konudaki polemiklerin de ne şekilde sonuçlanacağını önümüzdeki yıllar, belki de sadece aylar gösterecek.

Kararı verecek olan, bu ülkelerin üst düzeydeki politik yöneticileri. Taraflar havacılık sergisindeki çabalarıyla, kamuoyunu ve dolayısıyla politik liderleri etkilemeye çalışıyor.

Bourget'yi ziyaret eden politik liderler arasında bir tanesinin, Hindistan Başbakanı Rajiv Gandi'nin uzay savaşı tartışmalarıyla ilgisi ne ölçüde, bilemeyiz. Ama Ganj Nehri'nin temizlenmesi için Fransa'yla yaptığı anlaşma dışında, Fransızların en azından birkaç Mirage-2000 ve Airbus satmak için genç Hintli lider üzerinde iyi etki bırakma amacıyla hiçbir şeyi esirgemediklerini söyleyebiliriz.

"Hindistan Aeronotics Ltd." şirketinin yapımı Çita helikopteri, Üçüncü Dünya ülkelerinin havacılık alanındaki başarılarından biri olarak kimsenin gözünden kaçmadı. Sadece Hindistan mı? Endonezya, Brezilya, Arjantin, Mısır gibi ülkelerin kendi çaplarında havacılık sanayilerindeki başarıları belirtilmeden geçilmemeli..

Çin ve Sovyetler Birliği de Bourget'de temsil ediliyordu. Sovyetler, ilke olarak "savaş malzemesi" getirmemişti. Soyuz modelleri, dev helikopterleri ve salonun en çok ilgi uyandıran atraksiyonlarından biri olan Antonov ağır nakliye uçağıyla, Sovyetler, uzay ve havacılık rekabetinde hatırı sayılır yerleri olduğunu unutturmamak istercesine Fransa'ya gelmişlerdi.

Sergi kapandığında, öncekilere oranla halkın bu yılki salona daha az ilgi gösterdiği, bu meslekle ilgili olanların ise daha kalabalık geldiği açıklandı. Panam ile Airbus arasındaki 28 uçaklık satış anlaşmasının kesinleşmesi, on bir gün boyunca yaklaşık 120 uçağın satılmış olması, Düzenleme Komitesi'nin Başkanı **Serge Dassault**'un 36'ncı Havacılık Sergisi'nin, en başarılı sergilerden biri olduğunu belirtmesine neden oldu.

Halk ise daha çok klasik modellerle ilgilendi. Uçuş gösterilerini izledi ve tek kişilik küçük uçakların etrafında dolandı. Minik helikopterlere bakarak hayal kurdu.

İnsanoğlunun yüzlerce yıllık havada uçma hayallerinin tek kişilik bez kanatlı uçaklardan başlayıp yolcu ve savaş uçaklarından geçerek, uzay istasyonlarına varana kadar boy boy tüm ürünleri, lunapark havası içinde bu alana serpiştirilmişti. Çelişkili duygularla Bourget'den ayrıldık...

Batı ülkelerinde televizyonu düzenleyen kurallar neler? Bu nasıl yönetiliyor? İktidarla muhalefet arasında televizyon konusunda tartışmalar neler? Televizyonlarda ne tür programlar yayınlanıyor? Kamuoyunda televizyona yönelik eleştiriler hangileri?

Hollanda'da televizyon siyasal partilerin sözcüsü

HADİ ULUENGİN

BRÜKSEL — Liberal geleneklerin hâkim olduğu Hollanda'da radyo ve televizyon kurumu diğer ülkelerden hayli farklı bir yapıya sahip. Bu ülkede, radyo ve televizyon devlet ve iktidardan tamamen bağımsız. Buna karşılık, siyasal parti ve derneklere tamamen bağımlı. Hatta radyo ve televizyonda bizzat bu parti ve grupların denetimi altında üretilen programlar yayımlanmakta.

Hollanda televizyonu, parti, sendika, dini ve diğer dernekler, kadın ve gençlik örgütlerinin temsilcileriyle bir hükümet temsilcisinden oluşan kurul tarafından yönetiliyor. Bu kurul, Kültür ve Enformasyon Bakanlığı'na bağlı. Ancak, kurula devletin herhangi bir müdahalesi, sansür söz konusu değil. Radyo televizyon kurumu ilkelerine göre, hiçbir program yayına girmeden önce denetlenemez. "Otoşansür" olarak nitelendirilebilecek tek konu, 'Kraliyet Ailesini' fazla "gocunduracak" yayınların yapılmaması ilkesi.

Kendine özgü bir sistem

Ancak, sözünü ettiğimiz yönetim kurulu, NOS adı verilen ve Hollanda televizyonunun "sapkasını" oluşturan yapı için geçerli. NOS, haber bültenlerini, spor programlarını hazırlamak, görüntülemekle yükümlü. Bunun dışında, yönetim kurulunun televizyonda hiçbir işlevi yok. Çünkü Hollanda televizyonunun diğer bütün programları, parti ve derneklerin oluşturduğu farklı ve tamamen ayrı yapılar tarafından gerçekleştirilmekte.

Hollanda televizyonunun bu kendine özgü sistemi şu şekilde işlemekte: En az yüz bin kayıtlı üyesi olduğunu ispat eden bütün parti ve dernekler televizyonda kendi programlarını yapma hakkına sahipler. Bu programların yayın süreleri parti ve derneklerin üye sayısına koşut olarak artmakta ya da azalmakta.

Hollanda televizyonunun kendine özgü sistemine göre, en az 100.000 kayıtlı üyesi olduğunu ispat eden bütün siyasal parti ve dernekler, televizyonda kendi programlarını yapma hakkına sahip oluyor. Programların yayın süreleri de üye sayısına koşut olarak artmakta ya da azalmakta.

Hollanda televizyonunun iki kanalı da, "sapka" NOS'un dışında kalan, altı ayrı yapı tarafından paylaşılmış bulunuyor: Sosyalistlerin denetimindeki VARA; liberal partinin kontrol ettiği AVRO; Protestan eğilimli NCRV; Katolik KRO; liberal Hıristiyan VPRO ve gençlik örgütlerinin televizyonları bulunuyor. Televizyonun mali kaynakları devlet tarafından sağlanıyor. Altı kuruluş da, genel bütçeden yayın süreleri oranında para almaktalar.

İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ertesinde, önce radyo sonra da televizyon için yürürlüğe giren bu "çoğulcu" yasa, bugün pratikte birtakım sorunlar doğurmakta. Yasa, siyasi partilere göre hazırlanmış; yayın sürelerinin partilerin aldıkları oya göre dağıtılması kabul edilmişti. Oysa, 1970'lerin ortalarından itibaren üye sayısı yüz bini geçen ve aslında "siyasi ve felsefi" bir eğilimi yansıtmayan derneklerin de televizyon programları üretmeye başlaması, kurmuş, ardından üye sayılarının her gün artmasına paralel olarak televizyondaki yayın saatini de arttırmıştır. Siyasi partilerin önemli bir bölümü TROS'un hiçbir "siyasi ve felsefi" mesaj getirmediğini, yayınları çok geniş bir kitleye hitap etmesi nedeniyle diğer programların izlenme oranını düşürdüğü gerekçesiyle bu tür "mesaj" getirmeyen yayınların sınırlanmasını talep etmekteler.

Diğer bir eleştiri konusu ise, bağımsız durumdaki "şapka" NOS'un programları. Bu kurum tarafından gerçekleştirilen haberlerde tam objektif davranılmadığı, gazetecilerden bazılarının olayları yanlış bir şekilde ilettiği iddia edilmekte.

Üzerinde tartışılabilecek sorunlar olmasına rağmen, Hollanda televizyonunun işleyişinin demokrasi ve çoğulculuk ilkeleriyle bağdaşmadığı öne sürülemez.

Hollanda'da kablo televizyon Amsterdam ve Rotterdam dışındaki bölgelerde yayılmadığından ve bu kentlerdeki kablo sistemi de örneğin Belçika'dakiyle kıyaslanamayacak kadar sınırlı olduğundan, Hollandalı seyirciler yabancı televizyonları güney komşuları gibi yoğun bir biçimde izleyememekte. Buna rağmen, gerek ülke boyutlarının küçük olması, gerekse Hollandalıların yabancı dilleri yaygın bir biçimde bilmesi, seyircilerin İngiltere, Almanya ve Belçika televizyonlarını da izlemesini mümkün kılıyor. Öte yandan, kablolu yerleşim merkezlerinde, yalnız film gösteren ve ücetli bir özel televizyon, çok kısa bir süre önce yayına girmiş bulunuyor. Hollanda televizyonunun bugünkü statüsünün kısa bir süre içinde değişmesi söz konusu değil. Geleceğe yönelik tasarılar arasında tartışma konusu olan bir nokta, televizyondaki reklamların arttırılması. Şu anda, reklamlar ekrana ancak haberlerin başında ve sonunda gelmekte; altı ayrı kuruluşun hiçbiri yayına reklam sokamamakta. Serbest rekabet ilkesinden hareket eden bir eğilim, reklam özgürlüğünün tüm kuruluşlar için tanınmasını talep etmekte.

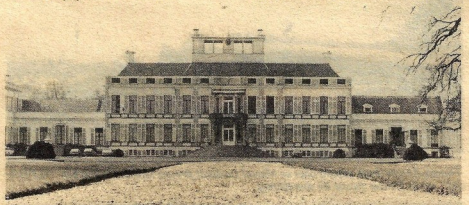

HOLLANDA'da, televizyona herhangi bir sansür söz konusu değil. Ancak, televizyonun uygulamaya çalıştığı tek "otosansür" konusu, bu fotoğrafta görülen sarayda yaşayan Kraliyet Ailesini "gocunduracak" yayınlar...

Lüksemburg televizyonu serbest rekabet uyguluyor

Lüksemburg televizyonu RTL, Avrupa'nın en büyük ve en yaygın özel televizyon istasyonu. Tamamen ticari amaç taşıyan ve bundan 53 yıl önce **Mathias Felten** adında bir Lüksemburglu tarafından kurulan bu radyo-televizyon istasyonu, Lüksemburg hükümetinden tamamen bağımsız. Kuruluş hisselerinin önemli bir bölümü Felten ailesiyle bir Amerikan şirketine ait.

RTL televizyonunun antenleri Lüksemburg'da bulunmakta; ancak istasyon Lüksemburg'da değil, Belçika, Fransa ve Federal Almanya'ya doğru yayın yapıyor. Almanya'ya Almanca yayın yapılırken, Belçika ve Fransa'ya dönük programlar Fransızca, ancak bu iki ülkeye değişik biçimde yansıtılmakta.

Reklam gelirleriyle işletilen RTL, son derece dinamik bir yayın politikası sürdürmekte. Programlarını ezici çoğunluğunu, diziler, filmler, televizyon oyunları oluşturmakta; programlar arasında da reklam spotları yer almakta. Buna rağmen haberlere de büyük önem verilmekte. Örneğin Fransızca kanal, haber saatlerinde bir yandan Belçika'ya haber iletirken, aynı anda Fransa'nın doğu ve kuzeydoğu bölgelerinde de Fransa'ya ilişkin haberler iletmekte. Reklam spotları sırasında da, Belçika'ya ayrı Fransa'ya ayrı reklamlar ekrana gelmekte.

Lüksemburg televizyonu, bugün Belçika televizyonu Fransızca kanalının bir numaralı rakibi durumunda. Hatta bütün yoklamalar, Belçikalıların yerli istasyonlardan çok, RTL'i seyrettiğini ortaya koymakta. Aynı şey, Fransa'nın Lüksemburg'a bakan yöreleri için de geçerli.

Lüksemburg televizyonunun böylesine başarılı bir konumda bulunması, serbest rekabet ilkesini savunan Belçikalı, Fransız ve Alman politikacılar tarafından görsel "yayın politikasına örnek" gösterilmekte. Gerçekten de tamamen Amerikan işletme ve programcılık yöntemleriyle çalışan RTL, serbest rekabet ilkesini hem kendi bünyesi içinde, hem de dışında değişmez bir kural olarak uygulamakta.

RTL'de çalışan gazeteci ve programcılar, star sistemine bağlı. Spikerlerden oyun sunucusuna kadar bütün çalışanlar, astronomik ücretlerle transfer edilmekte ancak sözleşmeleri birer yıllık olarak yapılmakta. Seyircilerin sempatisini toplayamayan bir komedyen-sunucu, sondajlarda düşük puan alan gazeteci, ertesi yıl kendisine başka kapı aramak durumunda. Aynı şey programlar için de geçerli. RTL sürekli olarak kendini yenilemekte, bir yandan seyircinin nabzını elinde tutarken, bir yandan da seyirciyi yönlendirmekte. Bunun en son örneği son altı aydır gözlenmekte. RTL, programlarına Belçikalı izleyicileri çekebilmek için sürekli mücadele vermekte. Belçika televizyonunun haberlerinden yarım saat önce başlayan RTL haberleri, bu ülke olaylarına çok daha geniş yer ayırmakta; olayları objektif olarak ekrana getirmekte; star sunucularla izleyicileri çekebilmekte. Haberler bitip Belçika haberleri başladığı anda ise, Lüksemburg televizyonu kendi programlarını o anda izleyenlerin bilebileceği ve telefonla sorulan bir oyun düzenliyor, böylelikle de Belçika televizyonu haber seyircisinin bir bölümünü "kapıyor". Bu saatlerde "kapılan" her seyirci ise, reklam gelirlerinin artmasına katkıda bulunuyor.

Lüksemburg televizyonunda çalışan spikerlerden oyun sunucularına kadar herkes astronomik ücretlerle transfer edilmekte, ancak sözleşmeleri birer yıllık. İzlenme sondajlarında düşük puan alanlar, ertesi yıl kendilerine başka kapı aramak durumunda.

Gelecek kaygıları...

Lüksemburg televizyonunun da bazı kaygıları yok değil. Bunlardan birincisi, Belçika televizyonunda reklam yasallaştığı takdirde, reklam gelirlerinin azalması tehlikesi. Bunun için Brüksel'deki "RTL lobisi" Belçika televizyonunda reklam olmaması için kolları sıvamış durumdadır. Serbest rekabetçi RTL'in "objektif müttefiki" ise, yerli televizyonda reklamlara karşı çıkan Belçika Sosyalist Partisi.

RTL'nin ikinci endişe kaynağı Fransa'da kablo yönetiminin yaygınlaşması ve özel televizyonlara izin verilmesi durumunda bu 60 milyonluk pazardan yeterli pay alamamak. Ancak, RTL bu konuda da dinamik davrandı ve Fransız hükümetiyle bir anlaşmaya vardı. 1986 yılında uzaya fırlatılacak bir uyduyla RTL başta Fransa olmak üzere Avrupa'nın çok geniş bir bölümünde izlenebilecek. Üstelik bu uydu aracılığıyla üç ayrı kanaldan yayın yapacak ve değişik diller konuşan yaygın bir seyirci kitlesine hitap edebilecek.

Dünyanın çay bahçelerinde

Kahve nasıl Afrika'da, kakoo Latin Amerika'da doğduysa, çay da Asya'da doğmuştur.

Efsaneye bakılırsa, zamanımızdan üç bin yıl önce Çin İmparatoru Sen Nong bir ağacın gölgesinde dinlenirken içeceği suyun içine ağaçtan yapraklar düşerek yepyeni ve içimi hoş bir içeceğin doğmasına yol açmış. Mandarinlerin dilinde "ça", Amoy ağzında ise "te" olarak adlandırılan çay, altıncı yüzyıldan başlayarak dünyaya yayıldı.

Avrupa, çayı onyedinci yüzyılda tanıdı. Japonya'da ise çay dokuzuncu yüzyıldan bu yana biliniyordu. Avrupa'ya çay, Uzakdoğu'dan, Doğu Hindistan şirketine ait ticaret gemileri tarafından getirilmişti. Bir süre sonra Londra'da kahve ve çikolata satan mağazalar çay da satmaya başladılar.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1773'ün Ocak ayında Boston'da patlak veren ve bağımsızlık savaşının kıvılcımını oluşturan karışıklıklarda çaya konan ağır verginin payı büyüktü.

19. yüzyılda tüm dünyaya sadece Çin çay satıyordu. Japonya'nın üretimi ise kendisine yetiyordu.

19. yüzyılın ortalarına doğru Hindistan, daha sonra da

Seylan, çay üretiminde söz sahibi oldular. Çay, uygarlık tarihinde Tang, Song ve Ming dönemlerinden itibaren yer almaktadır. Bugün Güneydoğu Asya (Endonezya), Afrika (Kenya), Latin Amerika'da (Arjantin) yetiştirilen, dünyanın bu en eski içeceği, dünyanın en çok tüketilen içeceği haline gelmiştir.

Kutuplardan, Arabistan çöllerine uzanan çok sayıda ülkede insanların her yıl en az 700 milyar bardak çay içtiği hesaplanmıştır. Dünyada çay tüketimi böylesine büyük rakamlara ulaşmıştır.

Dünya çay ticaretinde daha çok büyük İngiliz şirketleri söz sahibi. Ancak bu alanda Güney ülkelerinin giderek ağırlıklarını arttırdıkları gözlenmektedir.

Japonya'da dinsel bir tören mertebesinde olan çay, acaba günümüzde de Thomas de Quincey'in dediği gibi "Düşünürlerin sevdiği içecek" unvanını korumakta mıdır? Yoksa, tarihin derinliklerinden gelen bu soylu içecek, diğer sıradan "meşrubat" gibi harcalem bir içecek haline mi gelmiştir?

Bu iddiasız yazı dizisi, "dünyanın çay bahçeleri"ni gezerken bu soruya yanıt getirmeye çalışıyor.

Sri Lanka ya da kolonyalizmin acı mirası

H. NAZIM

1972 yılında resmen Sri Lanka olarak adını değiştirmesine karşın bu eski İngiliz sömürgesinin dünyaca ünlü çayı, dün olduğu gibi bugün de Seylan çayı olarak anılıyor.

Seylan çayının tiryakiler tarafından kutsanan ünü, yapraklarının kalitesi yanı sıra yüzyılların deneyiminden kaynaklanan incelikli ve özgün harmanından geliyor.

Ülkede çay en çok orta güney bölgelerde üretiliyor. Bu bölgelerdeki tepelerin tüm yamaçları çay bahçeleriyle bezeli, yamaçların eğilimleri yer yer % 70'e kadar ulaşıyor. Sömürge döneminde Seylan çayı büyük üne sahipti. Sri Lanka, günümüzde dünya çay üretiminde ikinci sırada yer alıyor.

1965 yılında 224.000 tonla rekor düzeye ulaşan üretim 1983 de 179.000 tona düşmüş. Sri Lanka bugün Hindistan, Kenya ve Doğu Afrika ile kıyasıya rekabet halinde.

Sri-Lanka'da çay, kahve üretimine musallat olan parazit hastalığı ve Brezilya'nın rekabeti yüzünden adanın en önde gelen ekonomik ve tarımsal zenginliği haline gelmiştir. Çay, ülkenin Latex ve Hindistan cevizi ile birlikte önde gelen üç önemli tarımsal ürünüdür. Dışsatımda ise birinci sıradadır. Çay üretiminin hemen % 95'i dış ülkelere satılmaktadır. Bu, toplam dışsatımın üçte biri düzeyindedir. Çay endüstrisinde - üretim ve pazarlama - çalışan nüfusun % 11'ine tekabül eden 600 bin kişi çalışmaktadır. Bütçe gelirlerinin önemli bölümü çay dışsatımından sağlanan vergilerden kaynaklanmaktadır.

Çay üretiminde Güney Hindistan kökenli göçmen işçilerden yararlanılıyor. Ancak çay toplama işinde kadın ve çocukları da çalışan Hintli göçmenler-Tamiller-çok düşük ücretle çalıştırılıyorlar. Ülkenin en az ücret alan çalışanları olan Tamillere ödenen para, tüketicinin çaya ödediği paranın % 15 ila % 10'unu geçmiyor.

Plantasyonlardaki çalışma koşulları da son derecede kötü ve ilkel. Ülkedeki öbür kesimlere oranla çay işinde çalışanlar arasındaki ölüm oranı iki katı daha fazla. Bütün yıl boyunca günde on saatlik ağır çalışma koşullarına karşın çay işçilerinin ekonomik durumları, ellerine terk edildikleri tefecilerin de sömürüsüyle her gün biraz daha ağırlaşmaktadır.

MİLLİLEŞTİRME

İngiliz şirketlerinin sistemi, ülkedeki ucuz işgücünün sömürülmesi üzerine kurulmuştu. 1975 yılında gerçekleştirilen "millileştirme"ye karşın çalışanların durumunda elle tutulur bir değişiklik gözlenmiyor. Çay üretimi iki büyük kamu kuruluşu tarafından yönlendiriliyor. Bürokrasinin ağır bastığı bu kuruluşların yöneticileri, plantasyonların sömürge döneminden kalma yapısında değişiklik yapmayı genellikle başarmış değiller. Hiyerarşi ve disiplin, tıpkı sömürge döneminde olduğu gibi olanca katılığı ile sürüyor.

Ne var ki, güçlü sendikalar 1984 nisanında dokuz gün süren bir grev başlattılar. Çayın uluslararası piyasalarda kazandığı değerin çalışanlara yansıtılması, tazminatların da ekonominin öbür sektörleri düzeyine yükseltilmesi, sendikaların başlıca istemleri arasındaydı. Muhafazakâr Jayewardene iktidarı, hareketin siyasal sonuçlarından ve Tamillerin ayaklanmaları olasılığından çekinerek çay işçilerinin ücretlerinin % 20'ye varan oranlarda arttırılmasını kabul etmek zorunda kaldı.

1975 yılında sosyalist eğilimli bayan **Bandranaike** hükümetinin büyük plantasyonları millileştirmesi ülke ekonomisinin önemli dönemeçlerinden birini oluşturur. Ne var ki, millileştirme ilk başlarda üretimi olumsuz yönde etkileyecekti. Yatırımların azalması, bakım ve onarım aksaklıkları, yeni çay alanlarının devreye sokulmasında ortaya çıkan gecikmeler, az gübre kullanımı, çay işlemede yeni teknolojilerin eksikliği, millileştirmeyi izleyen dönemin olumsuzlukları arasında sayılabilir. Öte yandan ülkenin çay üretimi de on yıl öncesinin düzeyine ulaşamamış, ayrıca çayın kalitesi de düşmüştü. Ülkenin tümünde ortalama verimliliğin hektar başına 834 kilo olmasına karşın, plantasyonlarda bu miktar daha da düşüktü. Bu yüzden Bandranaike hükümeti bir toprak reformu yasası çıkararak özel çay alanlarının mülkiyetini 23 hektarla sınırladı. Özel girişim yanlısı olmasına karşın, **Jayewardane** hükümeti 1977'de plantasyonların statükosuna dokunmadı. Buna karşılık çay üretimi ve endüstrisinin gelişmesi için her aşamada kolaylıklar sağlayan bir politikanın uygulayıcısı oldu.

Seylan çayı gittikçe artan miktarlarda her pazartesi başkent Kolombo'da, uluslararası büyük şirketlerin acentelerine açık arttırma ile satılıyor. Büyük bölümü "dökme" olarak satılan çayı, hükümet, bu geleneksel satış biçimini değiştirerek, çok daha fazla fiyata satmanın yollarını aramaktadır. Yerinde paketleme, ürünün bir bölümünü yakındoğu ve Mağrip ülkelerine doğrudan ihraç etmek gibi girişimler bu yönde alınan önlemler arasında. Büyük Britanya ülkenin en önde gelen çay alıcısıdır. Amerika Birleşik Devletleri ise ikinci sırada. Buna karşılık Seylan çayı Avrupa'da ciddi rakiplerle karşı karşıya.

Seylan'da çay ekim alanları 1975 de Bandrenaike hükümeti tarafından millileştirildi

İyi çay hazırlamanın beş altın kuralı

Çayın hazırlanmasının tarihin deneyimlerinden kaynaklanan geleneksel yasaları vardır. Çay hazırlamanın beş altın kuralı şöyle sıralanıyor:

- *Çaydanlığı kaynar sudan geçiriniz.*
- *Çaydanlığa her kişi için bir küçük çay kaşığı çay koyunuz. Bir kaşık da çaydanlık için ekleyiniz.*
- *Kaynama derecesine geldiğinde, suyu, çaydanlığa dökünüz. Suyu uzun süre kaynatmanın yararı yoktur. Tersine çok kaynatılan su tatsızlaşır.*
- *Zevkinize göre çayı 3 ila 5 dakika demlenmeye bırakınız.*
- *Çaydanlığı bir kaşıkla iyice karıştırdıktan sonra hemen servis yapınız. Eğer çaydanlıktaki çayın tamamını o anda tüketmeyecekseniz, onu yapraklarından arındırınız. Uzun süren demlerme burukluğa neden olur.*
- *Çay en iyi 3-5 dakikalık sürede demlenir. Çünkü bu süre çok oranda kafeine karşılık, mümkün olduğunca az oranda tanenin suya geçmesi için idealdir. Demlenme süresi yukarıdaki süreyi geçtiğinde kafein geçişinin durduklamasına karşılık tanin suya daha çok oranda geçer. Çaya buruklığı veren taninidir.*

Soğuk çay iyi ve sağlıklı serinleticidir

Fas'ta çay, tıpkı Çin ve Japonya'daki gibi gerçek bir ritüel. Fasıl için çay "Allah'ın bir lütfudur." bu niteliğiyle de kutsanır. Naneyle karıştırılarak yapılan çay Fas'ta en iyi ikram içeceğidir. Fasıl günün her saatinde, yemekler dahil, çay içer. Berberler çok kuvvetli ve çok şekerli çaylarıyla ünlüdür.

Çayın soğuk içilmesi ise Kanada ve Amerika'da son derece yaygındır. Son dönemde bu, İngiltere ve Avrupa'da, Hindistan ve Seylan'da da yaygınlaşmıştır. Buzlu çay en iyi, buzun üzerine sıcak çay dökülmesi suretiyle yapılır. Buzlu çaya bir parça da limon eklendiğinde yaz sıcaklarında eşsiz bir serinletici olur.

Çay, kokteyllerde de kullanılır.

Toplumcu gerçekçiliğin muhteşem müzesi

Konsomolksaja İstasyonu Stalin döneminin yeni barok anlayışını bir kez daha canlanarmak üzere 1952'de yapıldı.

MOSKOVA METROSU

Fotoğraflarını Calle Hesslefors'un çektiği, metnini Wolfgang Sandner'in hazırladığı aşağıdaki yazı Almanya'da yayımlanan Frankfurter Algemeine Zeitung'un pazar ekinden çevrilmiştir.

Bir çağın, ya da bir toplumun ayırdedici özellikleri ister istemez onun mimarisine de yansıyor. Tıpkı 19. yüzyıl Paris'inde ticaretin emrindeki sanatın, demirin işlevsel donatımıyla gerçekleştirdiği pasajlar gibi. Pasajlara girenler, karmakarışık yollar izleyerek dolaşırlardı. Oysa toplumcu gerçekçiliğin en muhteşem müzesi sayılabilecek "Moskova metrosu"nda, çalışan kitleler gözle görülmeyen bir planlılık içinde hızlı hızlı belli bir hedefe doğru yürüyorlar.

Bu metroya binen, gideceği yere çok çabuk varır. Moskova'da insanların zamana fazlasıyla ihtiyaçları vardır. Zaten metronun amacı da bu ihtiyacı gidermektir. Metroyu öyle uzun boylu beklemek gerekmez. Dakiktir o, bekleme sürelerini kısaltır.

Sovyetler Birliği'nde teorilere değil, rakamlara değer verilir. Bu nedenle Moskova metrosunun ilerlemenin dışında, başka şeyleri ifade ettiği, belki gösteriş ihtiyacını, belki yeni toplumun kendisini, ya da sosyalizmin çelişkilerini ortaya koyduğu düşünülmek istenmez. Buna karşlık rakamlar sevilir, istatistik sanki sosyalist gündelik yaşamın felsefesidir. Ve Moskova metrosuna ait istatistikler yeterince gösterişlidir. Metro ağı aşağı yukarı 200 kilometre uzunluğundadır, günde ortalama 7 milyon, okullar tatil olduğunda 6 milyon insan taşır. Bu, yılda 2 milyar kişi demektir.

Columbia'nın dışına giden hantal vagonların kirli camlarına yaslanmış dışarıyı seyreden,

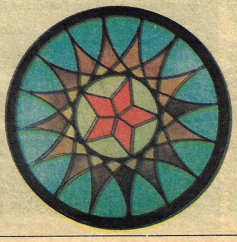

herhangi bir yerde inip bir sandviç yiyen, b
bira içen **Jack Kerouac**'lara burada, Mosk
va metrosunda rastlanmaz. **Tomi Unger**
eğer bu metroya binmiş olsaydı, **"Akşamla**
güneşin battığını görmekten nefret ediyorum
diye adlandırdığı çizimlerini yapamazdı, çü
kü bunlara konu olan materyali burada b
lamazdı. 5 kopeğe bir bilet, ya da 3 ruble
aylık kart alanlar yerin 75 metre altına, h
de yavaş sayılamayacak bir hızda inen me
divenlerdeki iri yarı vücutlar, ya da geniş v
gonlarda kitaplarına gömülmüş mutlu yolc
lar arasında kendini güvenlikte hisseder. Hi
bir aykırılık, üst üste atılmış hiçbir bacak, hi
bir sigara izmariti, duvarlarda hiçbir yazı g
rülemez. Ve yeraltındaki Moskova'nın kapa
olduğu 24.00 ve 06.00 saatleri arasında tre
ler ve petonlar temizlenir. Sanki ortada temi
lenecek bir şey varmış gibi.

Moskova gecelerinde her köşede parlak k
mızı bir "M" harfi göze çarpar. Metro gir
lerinin işaretidir bu. Ama bu kapılardan g
çip mermer salonlara inenler, burada herhar
bir metrodan akıllarında kalan şeyi bulama

Moskova metrosunu, dünyadaki diğer ye-
ı ulaşım araçlarıyla aynı kategoriye sok-
k imkânsız. Bu basık yeraltı trenleriyle,
skova'nın şahane metrosu arasında uzak-
yakından bir ilişki yoktur.
0'lu yıllarda dünyanın ilk sosyalist devle-
n başkenti, yeni Moskova için planlar ya-
Stalin, metro yapımında sadece yılda 180
, yani tam bir aylarını Moskova'nın ye-
iz banliyö trafiğinde kaybeden işçileri dü-
nüyordu. Stalin, toplumcu mimarinin ya-
bileceklerini ve aynı zamanda sanatın hal-
it olduğunu göstermek istiyordu. Kimbi-

oskova gecelerinde her
şede parlak kırmızı bir
M'' harfi göze çarpar.
etro girişlerinin işaretidir
. Ama bu kapılardan
çip, mermer salonlara
enler, burada herhangi
r metrodan akıllarında
lan şeyi bulamazlar.
oskova metrosunu,
inyadaki diğer yeraltı
aşım araçlarıyla aynı
tegoriye sokmak
kânsız.

Metro ulaşım amacının yanında Sovyetler Birliği tarihinin resimli bir panoraması gibi. Yukarda ve yanda Nowoslobodskaja istasyonundan iki görüntü.

belki de başkentinin savunmasını düşü-
ordu.
itlelerin uzun zamandan beri kendisine su-
nları dikkate almadığı yolundaki feryat-
kimsenin aldırdığı yok. Floransa'da tab-
oleksiyonuyla ünlü Uffizi Sarayı'nı ziya-
denler bile **Uccello** ve diğer birçoklarının
ndan geçip giderek, **Botticelli**'nin Venüs'-
doğru koşuyorlar. İşte Moskova metro-
n Venüs'ü de **Lenin**. Aşağı yukarı 120 is-

tasyonda yer alan mozaik, rölyef ve çizimler-
de Lenin pek sık görüntülenmese de her yer-
de Lenin'den izler var. Zaten aksi düşünüle-
bilir miydi? Örneğin Kızıl Ekim'i sosyalist
toplumun inşasını yansıtan sayısız bronz hey-
kelin; duvarlarında partizan mücadelesinin
tasvir edildiği, tabanında folklorik bezeme-
lerin yer aldığı bekleme salonunun, onun izini
taşımaması düşünülebilir miydi? Sovyet dev-
letinin estetik anlayışındaki değişiklikler, ay-
nı zamanda ideolojik taleplerinin sürekliliği
Moskova metrosunun duvarlarında, kemer-
lerinde, salonlarında görülebiliyor.

Mermer, her yerde mermer. Mermer, met-
rolardaki titreşime en uygun materyal oldu-
ğu gibi, aynı zamanda en gösterişli yapı mal-
zemesi de. Komsomolskaya'daki sekiz köşeli
72 sütun için "heller" taşı, Urallar'dan geti-
rilen gri ve açık pembe mermerler, sarı ve se-
def gibi parlayan "krim" mermerleri, koyu
griden maviye kadar labroditler, sırlanmış ke-
ramik çiniler. Bütün bunlar mimarların, res-
samların, heykeltraşların üzerinde hep birlikte
çalıştıkları temaların temel malzemeleri.

İşte rüzgârda dalgalanan mısır tarlaları,
güçlü Rus kadınları ve kararlılıkla yukarı doğ-
ru bakan kuvvetli figürler, işte 'Aurora" kru-
vazörünün askerleri, kahramanlar ve eliyle
uzakları, belki ütopyayı gösteren Lenin.

Savaş sırasında inşa edilen metro istasyon-
larında hem kullanılan materyalde, hem de çi-
zimlerin temalarında bir takım değişiklikler ol-
muştu. Mermer, yerini giderek paslanmaz çe-
liğe ve daha sonra da bronza bıraktı. Kızıl Or-
du'nun elde ettiği zaferler, ülke savunması ve
partizan birliklerinin mücadelesi resmedildi.
Savaş sonrasında sanatsal yapıya onu yapma-
cıklaştıran alçı kabartmalar, büyük kristal avi-
zeler ve baroklaştırılmış bezemeler eklendi.

Stalin'in ölümüyle birlikte Moskova met-
rosunu süsleme çabaları da sona erdi. Yeni-
den mermere dönülerek, onun aracılığıyla yu-
muşatılan işlevcilik, metroyu tekrar bir taşı-
ma aracına dönüştürdü.

Çeviren: AYSIT GENÇ

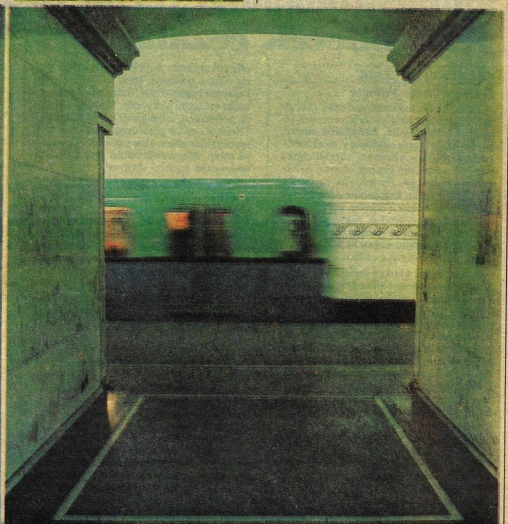

ova metrosu yılda iki milyar insanı taşıyor. Stalin bu metroyu yaptırırken belki de başkentin savunmasını düşünüyordu.

Bir İtalya gezisinden izlenimler

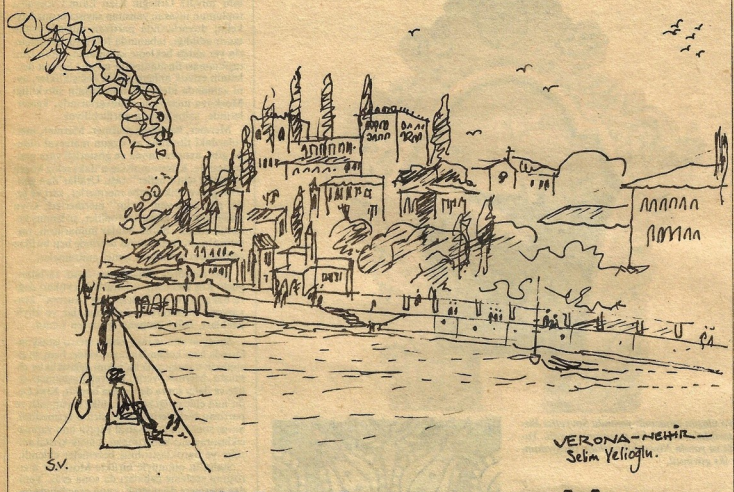

Tüm güzelliklere karşın geçmişin ve anıların olmadığı yerde yaşamak insana verilebilecek cezaların en büyüğüdür

CELALETTİN ÇELİK

Desenler: Selim Velioğlu

Yolculuk bir bakıma trene ayak atar atmaz başlamıştı. Değişik milliyetlerden insanların arasındaydık. Karşımızda oturan, yol boyunca ikram ettiğimiz yiyecekler dışında hiçbir şey yemeyen, sürekli sigara içen ve Kaddafi'nin kitabını okuyan iki Mısırlı'nın hallerinde bir tuhaflık vardı. Diğer kompartıman komşumuz Ahmad, onların aksine, bozuk Türkçesi, göbeğine kadar açtığı gömleğinden fışkıran kılların arasında parlamaya çalışan zavallı altın kolyesi ve yapışkan doğası ile sempatik bir Arap gibi görünmeye çalıştı.

Batıya doğru aktıkça yerleşim alanlarının modernleşmeye başladığını görüyoruz. Köyler, küçük kasabalar, çiftlikler, mısır tarlaları... Yeşilin gittikçe koyulaştığı, havadaki nemin arttığı Yugoslavya topraklarını boydan boya katediyoruz. Trenimiz birkaç saat rötar yapınca, gündüz gözüyle görebilmeyi umduğumuz Belgrad, ışık seli ile karşılıyor bizleri. Trendeki ikinci gecemizde kuşetlerimize uzanıp, vücudumuzu treninin ilerlerken insanı beşik gibi sallayan temposuna bırakıyoruz.

İki günlük yolculuğun sonunda, ellerimizde bavullar Trieste Garı'ndan çıkıp, "Centrale' yazan okun doğrultusunda ilerlerken; İtalya'da bir pazar öğle üzeri tenha ve güneşli bir caddede yürümenin heyecanını duyuyoruz.

TRİESTE

Sevimli bir karı kocanın işlettiği 'Locanda Julia' isimli pansiyonu bulduğumuzda, üstümüze çeki düzen verip kendimizi Trieste sokaklarına atıyoruz. Günlerden pazar olması nedeniyle şehir terk edilmiş bir kasabayı çağrıştırıyor. Limana çıkıyoruz, sualtı müzesini geziyoruz. Mahalle içlerinde gezinirken, izlediğimiz yol bizi tepeye, Trieste Kalesi'ne götürüyor. Kale, tüm çevreyi ayaklar altına alan nefis bir manzaraya sahip. Meydanda bütün gece şehir orkestrasının konseri sürüyor.

Sabah, hafta başı yeni bir işe başlarcasına İtalya'nın içlerine dalacağız. Pansiyoncu kadının tüm sempatikliği ile tekrar Trieste'ye geldiğimiz takdirde kendisine uğramamızı istediğini anlatmak için yaptığı pandomim gösterisini takdirle izleyip, Yugoslavya ile İtalya arasında bir tampon şehir niteliğindeki Trieste'den ayrılıyoruz.

VENEDİK

Santa Lucia Garı'ndan çıkar çıkmaz, daha önce fotoğraflarda gördüğünüz karakteristik Venedik tablolarının canlısı ile karşılaşıyorsunuz: Büyük kanal, köprü, gondollar, deniz motorları... Venedik'e ilk kez gelen bir yolcu iseniz, hemen garın basamaklarına oturan diğer turistlere karışıyorsunuz ve Selim gibi oracıkta gördüklerinizi çizmeye koyuluyorsunuz. Dünyanın hemen her yerinden gelmiş, yüzlerinden mutluluk okunan insanlardan birisiniz. 'Per San Marco' levhalarını izleyerek bir sürü köprüyü, küçük meydanı, kalabalık sokağı geçiyorsunuz. Ne zamanki biraz yorgunluk duymaya başlıyorsunuz, elinizdeki çanta ağırlığı ile kendini hissettiriyor. Venedik bir rüyalar şehri olmaktan çıkıyor, inanılır gelmeye başlıyor. Zaten bu sırada San Marco Meydanı'na ulaşıyorsunuz. Güvercin sayısından daha çok insanın gezindiğini görüyorsunuz. Eğer yer bulabilmişseniz, meydanı sınırlayan basamaklara çöküyorsunuz. Bu kadar kısa zamanda yaşadığınızın yoğunluğu, meydandan yükselen uğultu başınızı döndürmeye yetiyor. Neden sonra, gece için yatacak bir yer bulmanız gerektiğini düşünüyorsunuz ve onca turistin yaşadığı Venedik'te ümitsizce pansiyon aramaya başlıyorsunuz. Yabancıya doymuş yerli halk size yardımcı olmak istemiyor. Sizlerle labirent sokaklarda köşe kapmaca oynayan diğer yolculardan daha önce boş bir oda bulabilmeyi diliyorsunuz. Bir süre sonra Venedik'in tüm karateristik özellikleri bir yana, 'pensiyone' ya da 'locanda' veya 'hotel' levhaları ilginizin odağını oluşturuyor. Öyle ki; yaşlı Amerikalı turistlerin, gruplarını yitirmemeleri için rehberlerin salladıkları çıngırakları, tuttukları rengârenk şemsiyeleri hatta 'Cyrano de Bergerac'ın bayrağı gibi bir sopaya bağlayıp dalgalandırdıkları dantelli mendilleri bile size eğlenceli gelmiyor. Yanlışlıkla çok lüks bir otele girdiğinizde, yer kalmayışından neredeyse hoşnut, arayışınızı sürdürüyorsunuz. Ta ki, biraz daha cömert davranmanız gerektiğini anlıyorsunuz, küçük bir meydana ince bir yolla bağlanmış 'Hotel Centrum', yaşlı sahipleri ve nefis iki odası ile sizleri bekliyor. Renk renk çiçeklerin boy attığı balkonundan küçük bir kilisenin çan kulesi görünüyor. 'Grazie' diyorsunuz, odanızı göstermek için önünüzden üç kat çıkan yaşlı otel sahibine. Ellerinizdeki yükleri bırakıyorsunuz, gece için kendinizi güvenceye aldınız. Ve artık Venedik işlenmemiş bir roman konusu gibi önünüzde uzanıyor.

İşte San Polo meydanı, İtalya'nın bu nefis eylül güneşinde taşların ve renklerin büyülü armonisi ile yaşıyor. Soylu bir yapıt, saydam bir müzik gibi kendi dünyasına çekiyor sizi.

Gün akıyor, San Marco'ya dönüyoruz. Meydanın sağında ve solunda dizili açık hava kahveleri canlanmaya başlamış. Ortalık gruplar halinde gezinen, hatıra fotoğrafları çeken, güvercinlere yem atan turistlerden ve çapkın İtalyan gençlerinden geçilmiyor. Yavaş yavaş kahvelerden müzik sesleri gelmeye başlıyor. Nefis bir yaz gecesine hazırlanan San Marco Meydanı ile tinsel bir ilişkiye girebilmek için gecenin ilerleyen saatlerinde dönmek üzere ayrılıyoruz.

Yüzünü kanala çevirmiş bir meydancığın ortasında yükselen heykelin dibinde, basamaklara oturup; pizza, meyve ve biradan oluşan akşam yemeğimizi yerken izlenimlerimizi birbirimize aktarıyoruz. İleride, penceresi açık bir evden tabak, kaşık sesleri geliyor, buna heyecanla konuşan insanların sesleri karışıyor. İtalyanlar'ın akşam yemeklerine ne kadar önem verdiklerini biliyoruz. Yerli halk yavaş yavaş küçük köprüleri geçerek lokal dünyalarına çekiliyor. Biz de ışıl ışıl sokaklardan sapıp, yerlilerin peşinden Venedik'in arka sokaklarına dalıyoruz. Pancurları sıkı sıkıya bağlı evlerden dışarıya ışık sızmıyor. Gittikçe daldığımız karanlık ve sessiz sokaklar, içimize bunaltılar salıyor. Çıkmaz bir sokak bizi bir kanalın kıyısına getiriyor. Durgun su, sessiz ve karanlık atmosfer, kıyıya bağlanmış birkaç gondol silueti; içe kapanıp, derin karanlık düşüncelere dalmak için çok uygun bir ortam yaratıyor. Sanki suyun yüzeyinde ölü Venediklilerin ruhları geziniyor!

Bazen bir kilise, bazen eski bir yapı; gecenin içinden, arkaik dokusuyla önümüze çıkıyor. Çevresinde dolanıyoruz ve onun, zamanın gücünü bir kez daha anıyoruz. Gondol sefaları düzenleyen turist topluluklarından kahkahalar, neşe çığlıkları duyuluyor kimi zaman.

Karmaşık duygular içinde ilerlerken, daha sonra adının 'Campo San Polo' olduğunu öğrendiğimiz bir meydanı keşfediyoruz. Burası San Marco'dan sonra gördüğümüz en büyük meydan. San Marco'nun aksine yerel ve gösterişsiz. Ay ışığının loş aydınlığı tamamını görmemize yetmiyor.

Ertesi sabah yapacağımız ilk iş San Polo Meydanı'nı gündüz gözüyle görmek olacak.

Sabah, Verona sokakları şıkır şıkır güneş ışığı ile yakınarken paylaştığımız ortak kanı: Bundan daha net olamaz hiçbir yer, çağdaş olan ile antik olan böylesine bir uyumla kaynaşamaz.

Yakınlardaki küçük kilisenin çan sesleri ile uyanıyoruz. Yine pırıl pırıl bir gün ve biz gece keşfettiğimiz San Polo Meydanı'na özlemle gidiyoruz. Gecenin büyülü atmosferi gün ışığında bir şey kaybetmemiş. Bu bizi mutlu ediyor, böylece keşfimizin değeri artıyor. Çünkü biliyoruz ki; gerçek güzellik, tüm ışık ve renk oyunlarından arınmış, en doğal haliyle önünüzde uzanırken hiçbir şüphe bırakmaksızın kendini kabul ettirendir.

İşte San Polo Meydanı, İtalya'nın bu nefis eylül güneşinde taşların ve renklerin büyülü armonisi ile yaşıyor. Bunu görüyoruz, hissediyoruz. Soylu bir yapıt, saydam bir müzik gibi kendi dünyasına çekiyor sizi. Meydanın ortasındaki dairesel anıtın mermer basamaklarına oturuyoruz. Bir yanda güneş rahatsız etmeyen ısısı ile içimizi ısıtırken meydanı izliyoruz. Bir sanat yapıtı karşısında, obje ile süje arasında kurulan sessiz ilişkiden farklı bir şey değil bu iletişim. Düz ve pürüzsüz parke taşlarının örttüğü yüzey, yerli yerine oturmuşluğu anlatıyor; güvenle basabileceğiniz, gönül rahatlığı ile üstünde dolaşabileceğiniz bu alan, kendisini kuşatan yapıların dokusu ile bütünleşiyor.

Yeniden, telaşla oradan oraya seğirten turistlerin arasında, karşılaşan iki insandan birinin diğerine yol vermesi gerektiği dar sokaklarda ilerliyoruz. Kimi zaman bir köşeye oturup yazılar yazıyoruz, resimler çiziyoruz. Köprülerle birbirine bağlanmış adacıklar şehri olduğu kadar, Venedik'in aynı zamanda incecik sokakların sonunda mutlaka kavuştukları bir meydanlar şehri olduğunu düşünüyorum. Labirent sokaklardan bir bulmacayı çözercesine geçtikten sonra ulaştığımız bir meydan içimizi açıyor, gezintümüze kısa bir ara veriyoruz. Meydanların değişmez iki öğesi hemen göze çarpıyor: Birkaç basamaklı bir kaidenin üstüne oturtulmuş bir anıt ve suyun sürekli aktığı, çeşitli figürlerle bezenmiş bir çeşme. Öğelerin aralarındaki uyum ve meydanla oluşturdukları bütünlük, değme sanatçıları kıskandıracak nitelikte.

Hava kararmak üzere ve San Marco yeni bir akşama hazırlanıyor. Çan kulesinin girişindeki kuyruğa girerek bir asansör yolculuğu sonucu kulenin tepesine çıkıyoruz. Yaklaşık yüz metre yükseklikten ışıklar altındaki Venedik'i seyretmek hayli eğlenceli. Birden tepemizdeki çan kulakları sağır edercesine çalmaya başlıyor. Selim üstüne bir şeyler yazdığı kâğıdı havaya bırakıyor, kâğıt San Marco Meydanı'na süzülüyor. Bu kulede oturma alışkanlığından öte hastalığına tutulmuş talihsiz bir Venedikli dürbünüyle sürekli açık denizi seyrediyor. Sanki denizden bir yakınını bekliyor.

PADOVA, VERONA

Bir saatlik tren yolculuğu sonunda ulaştığımız Padova'da, Venedik'in pastel renklere bürünmüş sıcak mekânlarından sonra, iklim değiştirmiş güneyliler gibi, yapıları soğuk buluyoruz. Haritasız ve ön bilgisiz yürüyüşümüz bizleri Padova'nın büyük meydanına götürüyor. Meydanın geometrisi iç içe geçmiş halkalar şeklinde özetlenebilir. En dıştaki halkayı doğal olarak meydanı kuşatan yapılar oluşturuyor, ardından parkı bir ada yapan karayolu halkası geliyor. Onun içinde, her on beş metrede bir dizilmiş heykelleri taşıyan yaklaşık bir metre kalınlığında beyaz kesme taşlardan oluşmuş bir şerit var. Onun da içinde, akarsuları kıskanan durgun suyun oluşturduğu kanal halkası ve yine taş şerit; hepsinin içinde de, merkezinde fıskiyeli bir havuzun bulunduğu yeşil park alanı var... Uzaklardan keski sesleri geliyor.

Sabah, Verona sokakları şıkır şıkır güneş ışığı ile yıkanırken paylaştığımız ortak kanı: Bundan daha net olamaz hiçbir yer, çağdaş olan ile antik olan böylesine bir uyumla kaynaşamaz. Bu düşüncemiz hemen her gözlemimizle kuvvet kazanıyor. Çatal şeklindeki kolonların üstünde yükselen, tuğla kızılı mozaikle kaplanmış, ince uzun pencereleri olan modern bir yapıyı seyrederken, onun hemen aynı dokuya bürünmüş çok eski bir çan kulesi ile yapışık olduğunu neden sonra farkedebiliyoruz. Modern yapının önünde, elini sanki çan kulesini göstermek için uzatmış yaşlı heykeli görüyoruz; bu, bütünleşmenin sembolik anlatıcılığını yapıyor.

Gezi programımızı aksatmamak için istemeye istemeye Verona'dan ayrılırken, İtalya'da ilk kez bir büyük şehir, bir metropoliten görmek üzere Milano trenine bilet alıyoruz.

MİLANO

Milano Garı'nın önünde, ünlü Pirelli Binası'nın karşısındaki küçük parkta oturup şehrin haritasını inceliyoruz... Kısa zamanda gara yakın bir pansiyon bulmamız, henüz hava kararmadan şehirde bir tanıma gezisi yapmamıza olanak sağlıyor.

Çatılarında ağaçların yetiştirildiği gökdelenler, büyük mağazalar, kafeteryalar, şehrin içinde peş peşe sıralanan büyük parklar, yeşil sahalar... Milano'yu hep bir parklar şehri olarak hatırlayacağız. Bütün gün Milano'da gezinirken iki kez içinden geçtiğimiz 'Castel', geniş avlusu hendek ve tahta köprüleri, kuleleri, sağır duvarları ve surları ile ortaçağ atmosferini yaşatıyor.

Daha önce Verona'da da gördüğümüz gibi, yapılardaki en önemli özellik nefis avlulara sahip olmaları. Büyüklü küçüklü hemen her apartmanın yeşillikle bezenmiş bir avlusu ve her avlunun bir heykelciği var. Genellikle avluların altını park yeri olarak kullanıyorlar. Avlular sanki minyatür meydanlar. Yaratılan bu güzelliklerden yoldan geçenleri yoksun bırakmamak için, çoğunlukla apartman girişlerinde boydan boya cam kapı kullanıyorlar.

Kimi zaman fark ettiğimiz güzel bir yapıyı, ilginç bir kompozisyonu, onu ilk gören olmanın heyecanıyla birbirimize gösteriyoruz.

Akşama doğru değişik bir yapıyla karşılaşıyoruz; daha doğrusu, kolonlarının ve bir duvarının kaldığı çok eski bir yapının iskeleti çıkıyor karşımıza. Ona 'saydam yapı' diyoruz. Gerisindeki binalar, dükkânlar ve insanlar görünüyor. İçine ray döşenmiş ve bu saydam yapının içinde geçen tramvayların seyrine doyum olmuyor.

Sabah Floransa'ya doğru hareket ediyoruz. Bir taşra istasyonundan trene binip karşımıza oturan çift, Fellini'nin tiplerini aratmayacak nitelikte.

Kilometrelerce süren tünellerden geçerek Floransa'ya ulaşıyoruz.

FLORANSA

'The city is completly full' diyen danışma görevlisi, gardaki pansiyon bürosunun önündeki uzun kuyruk ve sokakların kalabalık hali, otellerin kapılarındaki 'full' levhaları, bir an önce kendimizi güvenceye alıp sanatın başkenti Floransa'yı tanı-

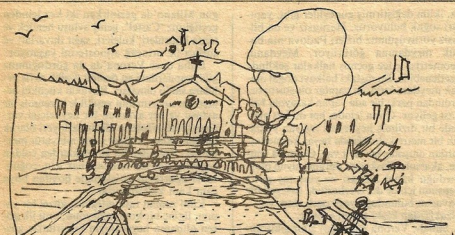

ma isteği; oldukça yüklü bir miktarı ödemeyi kabul ederek boş bulduğumuz bir pansiyona yerleşmemize neden oluyor.

Heybetli katedralin çevresinde yoğunlaşan yapıların arasından geçip, Arno Nehri'nin kıyısına ulaşıyoruz. Hava kararmaya yüz tutarken; Arno, bir akşamüstü ışık şenliğini yaşayarak akıyor. Özgün Vecchio Köprüsü, taşıdığı küçük dükkânlardan ve evlerden yayılan ışık demetleriyle estetiğin ve işlevselliğin haklı gururuyla bu şenliğe katılıyor. Pitti Sarayı'nın önüne geldiğimizde, Selim, en beğendiği yapının Pitti Sarayı olduğunu söyleyen mimar Van Der Rohe'nin anısına dondurma ısmarlıyor... Geçtiğimiz bazı sokaklar, kasvetli halleriyle ortaçağın soğuk ve ürkütücü havasını hâlâ koruyorlar.

Eğimli araziye bir kale gibi oturmuş San Francesco Kilesisi'nin çok geniş bir caddeyi anımsatan meydanında du okuyan hacılar var. Kilisenin sırtını dayadığı yeşil alanda çocuklar top oynuyor.

Sabah Uffizi ve Akademi Müzeleri'ne yaptığımız geziler sonucu beynimize çöken tatlı sarhoşluğu Boboli bahçelerinde gezinerek dağıtabileceğimizi umuyoruz. Arno'yu izleyerek şehrin aşağı kısmına, hipodrom çevresine, yeşilliklerin ve parkların alanına iniyoruz. Bu kez karşı kıyıdan, insanın vücudunda tatlı bir gevşeklik duymasına neden olan öğle güneşinin altında şehir merkezine dönüyoruz.

SİENA

Üzüm bağlarının içinden, köylerden geçerek, iki saatlik yolculuk sonunda Siena İstasyonu'na ulaşıyoruz. Bizden bir süre önce uğramış yağmur bulutlarının geride bıraktıkları berrak havayı soluyarak görünmeyen şehir merkezine doğru ilerliyoruz. 'Centro' oklarının, yatak resimli levhaların gösterdikleri yönde yürüyoruz.

Siena'ya girerken hava çoktan kararmıştı. Uzun arayışlar sonucu bulabildiğimiz bir eve çamaşırımızı bıraktığımızda açlığın midemizi kemirdiğini hissediyoruz. Bu kez, açık bulabildiğimiz bir pizacıda tam tatmına bir saat sıra bekliyoruz.

...Yarım yuvarlak ve içbükey geometrisi, yüzeyi örten kiremit rengindeki küçük parke taşları ile kilisenin önünde uzanmaktan öte yükselen meydanın çevresiyle oluşturduğu nefes kesen bütünlüğü heyecanla seyrediyoruz. Siena Meydanı, gün ışığına kavuşur kavuşmaz bir klasik olarak evrende yerini alacağı belli bir yapıt gibi, şimdiden beynimize çok sonraları gezinin özel birkaç anısından biri olarak hatırlanacak şekilde yerleşiyor. Meydanı oluşturan her öğenin bütün içindeki yerli yerine oturmuşluğunu açıklamak için, belki de ilk kez bir antikacı gibi davranarak zamanın etkisine sevgi ile bakıyorum. Onun taşlara bürüdüğü büyülü anlatıma bir kez daha tanık olurken, soyluluk ve zaman kavramları arasındaki köklü ilişkiye gerçekten inanıyorum.

ASİSİ

Aktarmalar, yeni istasyonlar, değişik yolcularla özetlenebilecek dört saatlik yolculuğumuzun sonunda oturduğu tepeyi bir kuşak gibi saran Asisi'ye ulaşıyoruz. Siena'nın aksine, şehir kil renginin egemen olduğu duru mimarisi ile tek bir kütle olarak önümüzde uzanıyor.

Yerleşik düzeninden uzakta, kendisine yabancı bir ortamda yaşamaya çalışan bir insanın hassaslaşan yapısı için ilk izlenimler ne kadar önemli! Tepenin eteklerine değin uzanan nefis bir manzaraya sahip bir odayı zahmetsizce bulduktan sonra Asisi'ye isınmamak ne mümkün.

Eğimli araziye bir kale gibi oturmuş San Francesco Kilisesi'nin çok geniş bir caddeyi anımsatan meydanında dua okuyan hacılar var. Kilisenin sırtını dayadığı yeşil alanda çocuklar top oynuyor. Hava ağır ağır kararıyor ve kilisenin büyük kapısından içeriye birer ikişer papazlar girmeye başlıyor. Sabah, kasabaya gelen yüzlerce yabancı gibi S.Francesco Kilisesi'nin içini geziyoruz. İki kısımdan oluşmuş kilisenin özellikle üst bölümünde, Giotto'nun freskleri ile bezenmiş salonda, yeşillüğe açılan saydam kapının gerisinde heyecan duyuyoruz... Yerel el sanatları ürünlerinin dükkânlardan taştığı Asisi sokaklarını geçip, kasabanın dışına doğru uzanıyoruz. Bizi kaleye götürecek patikayı izliyoruz, 'keşiş yolu' diyoruz bu yola. **"Belki de İtalya'da yürüdüğümüz en güzel yol"** diyen Selim'in abartmasına kulak asmadan, onayıyorum. Sevimli keşiş yolu içimize neşe ve canlılık katıyor.

Asisi sokaklarını anlatmaya kalkıştığımda, yeniden aynı sorunla karşılaşıyorum. Kullandığım sözlü dil kimi zaman gördüklerimi ifade etmekten uzak kalıyor. Tasvirlerimi, karmaşık doğa olaylarını basit formülleriyle çözmeye çalışan, gücünü aşmaya zorlanan matematik dile benzetiyorum. Bir dar sokağı geçiyorsunuz, köşeyi dönüyorsunuz; kemerli geçitleriyle, basamaklı yokuşlarıyla, iç avlularıyla dinsel tasvirlerle bezenmiş yeni bir mekân zenginliği ile karşılaşıyorsunuz. Kimi zaman, yeni bir yapının ya da onarılan bir binanın yanından geçiyorsunuz; yeninin eskiden ayrıldığını kanıtlamak, bu kopukluğu görebilmek için sinsice ayrıntıları inceliyorsunuz. İnce eliyor, sık dokuyorsunuz; ancak, soyluluk ve tarihsellik dokusunun içinde bugünün malzemeleri eriyor ve bütünlük korunuyor.

ROMA

Uyku ile uyanıklık arası süren üç saatlik yolculuk sonunda, anıtsal Termini Garı çıkışında; Roma yeni uyanan bir metropoliten olarak, sokaklarında önceki günden kalan henüz toplanmamış çöpler, park kanapelerinde sabahlamış serseri insan tipleri

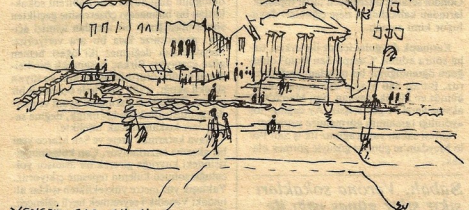

ile birlikte gözünü kırpıştırıyor.

Önceden belirlediğimiz güzergâha göre Roma'da gezeceğimiz ilk yapı 'Coliseum'. Zamana direnebilmiş kısmıyla, kemerli mimarisi, arenası, tarih öncesi günleri çağrıştıran dokusu ile 'Coliseum' yorgun bir devi andırıyor. İmparator Yolu'nu izleyerek 'Capitol'ü, daha sonra Selim'in, Trevi Çeşmeleri diye yutturduğu, pek çok Romalı genç ressamın çalıştığı Navona Meydanı'nı geçip, 'Pantheon'a yöneliyoruz. Gerçek bir anıtsal mimari örneği olan yapının, yaklaşık elli metre çapındaki kubbe tabanı, girişindeki heybetli sütunları, içinin, birkaç dini tasvir dışındaki sade ve arkaik havası karşısında etkilenmemek elde değil. Önündeki havuzun basamaklarına çökerek uzun uzun 'Pantheon'un cephesini seyrediyoruz... Teber Nehri'ni bir taş köprüden geçerek S. Peter Meydanı'na ulaştığımızda, meydanın bir gün önceki ayinden kalmış binlerce portatif sandalye ve toplanmamış çöple kaplı olduğunu görüyoruz. Meydan bu hali ile resimlerdeki tenha ve temiz görüntüsünden çok uzak, Bernini'nin meydana kucak açmış kolonlarının arasından geçerek S. Peter Kilisesi'ne giriyoruz... Vatikan Müzesi'nin girişinde önümüze çıkan işaretlerden müzeyi tamamen gezebilmek için en az birkaç günün gerektiğini anlıyoruz. Yaklaşık iki saat sürecek en kısa yolu izliyoruz. Aşırı süslü, çoğu dinsel konuları işleyen resim ve heykellerden sıkıldıkça, müzenin açık pencerelerinden sarkıp Vatikan'ın nefis bahçelerini seyrediyoruz. Kısa bir zaman diliminde yoğunlaştırdığımız müze gezimizi Sistina Kilisesi'nin tavanını süsleyen Michelangelo'nun ünlü fresklerini seyrederek noktalıyoruz...

NAPOLİ

Yolculuğumuzun on beşinci gününde; trenlerin sarsıntısı, tünellerin uğultusu, sürekli değişen basınç farkları genel bir yorgunluğun belirtileri olarak varlıklarını hissettiriyorlar. Napoli bizler için, bugüne değin uyguladığımız sıkı para politikası sonuda cebimizde arttırabildiklerimizi harcayabileceğimiz yer olacak.

Napoli'nin İstanbul'u anımsatan canlı caddelerinde, rıhtımın arka sokaklarında, kenar mahallelerinde geziniyoruz. Kıyıda balıkçılar şimdiden sofralarını kurmuşlar, ufukta Vezüv'ün silueti görünüyor. 'Via Roma'ya yöneldiğimizde, bastıran sağanaktan korunmak için bir kapalı çarşıya sığınıyoruz. İki uzun sokağın haç işaretini oluşturacak biçimde kesiştiği, yüksek cam tavanlara sahip çarşının caddeye bakan 'cafe'sinde 'capiccioni' içerek yağmurun dinmesini bekliyoruz... Caddeye çıktığımızda, tatil yapmak için fırsat kollayan İtalyanlardan pek çoğunun dükkânlarını açmadığını görüyoruz.

YENİDEN 'VENEZIA'

Öğleye doğru geldiğimiz Venedik artık bizler için yabancı bir şehir değil. Dönüş biletlerimizi alıp, gardan çıktığımızda karşılaştığımız renkli atmosfer bizi şaşırtmıyor. San Marco'ya en kısa hangi yoldan ulaşılır biliyoruz. Venedik'te yerel olan her şeyin, bir Akdeniz öğle vaktine özgü uyuşukluk içinde aktığı, sokaklarda yalnızca aceleci turistlerin ayak seslerinin duyulduğu saatlerde; kaldırım taşlarında, anıtların basamaklarında, kanalların kıyılarında oturan, sevgilileriyle gezinen, cep radyolarından maç dinleyen tasasız İtalyanların arasında, kapıldığımız nostalji ile; belirli bir yaşa ulaşmış bir kişiye verilebilecek en büyük cezalardan birinin, onu geçmişinin olmadığı, anılarının sınmediği bir yerde yaşamaya zorlamak olduğunu düşünüyorum.

Helmut Kohl'un ziyaretinin düşündürdükleri

Avrupa'daki Türklerin kimlik bunalımı

Batı Avrupa ülkelerindeki Türk gençlerini ve hatta onların anne babalarını bunalımdan koruyup kurtaracak, bulundukları toplumun insanları ile onları birbirlerine yaklaştıracak, çağdaş uygarlığın ürünlerini paylaşmalarını olanaklı kılacak bir politika, ancak bir "KÜLTÜREL ÇAĞDAŞLAŞMA" politikası olabilir.

ÖZER OZANKAYA

Federal Almanya Başbakanı Sayın **Helmut Kohl**, resmi konuk olarak ülkemize geldi ve gitti. Batı Avrupa ülkelerindeki Türk varlığının koşulları üzerinde çok yönlü ve uzun süreli bir yaklaşıma sahip bulunuyor muyuz? Gerek Türk devletinin, gerekse 1,5 milyon Türkün yaşadığı Federal Almanya devletinin bu konuda, insan ve toplum bilimlerinin katkılarını değerlendiren ve demokrasinin belirgin niteliklerini temel alan uzun süreli politikaları var mıdır? Bu ülkelerdeki Türk varlığının artık sürekli bir olgu olduğu gerçeği gerekince değerlendirilmekte midir?

Biliyoruz ki, insan çabalarının başarısı ve değeri, gözetilen niyetlere bağlıdır. Bir insanın da, bir hükümetin de niyet ettiği ne ise eline geçecek olan da odur. Öyleyse uzun süreli politikalar oluşturmak zorunluluğu açıktır. Oysa görülebildiği kadarıyla, özellikle Türk tarafı, böyle bir görevin gerektirdiği bilimsel araştırma enstitüleri kurup etkin biçimde çalıştırmış, Batı Avrupa ülkelerindeki Türklerin toplumsal, kültürel, ekonomik, davranışsal durumlarını ve bu alandaki değişim doğrultularını saptamış sayılamaz. Bu olmadan da ileri-

Her şeyden önce "kimlik" kavramını doğru olarak anlamaya ve "anlaşılmazlaştırma"ya uğratmamaya bakmalıyız. Kimlik, bireylerin toplumsal yaşam süreci içinde edindikleri, görece sürekli olan alışkanlıklarının ve davranışlarının tümünü anlatır.

si için hazırlıklı olmak, yani genel bir politika sahibi olmak olanaksızdır.

Federal Alman hükümetlerinin de bu ülkedeki Türklerin hiç değilse önemli bir bölümünün **"Türkiye'ye dönüşü olanaksız bulabilecekleri gerçeği"**ni kabul eden bir politikası henüz oluşmuş değildir. Bu boşluk yüzünden insan haklarına, demokrasinin öbür belirgin niteliklerine ve uluslararası anlaşmalara uygun, çok yönlü ve tutarlı politikalar oluşturup etkin biçimde uygulamaları güç olmaktadır. Bu ortamda iyi niyetli bireysel ve dağınık çabalar, getolaşma, anadilini de Almancayı da öğrenemeden büyüyen, bir meslek ve beceri sahibi olmadan yetişen gençler, ..sorunlarına karşı etkili olamamaktadır.

İleriye hazırlıklı olmamak yüzünden olumsuzluklar birikip büyük boyutlara ulaştığında ise paniğe kapılınmaktadır. Örneğin Türk tarafı olarak biz, sanki uzun süren bir ilgisizliğin sonucu değil de yeni oluşmuş bir durum karşısındaymışız gibi, **"Ulusal kimlik sahibi olmadan yetişen gençlerimiz! Şimdi ne yapacağız?"** diye paniğe kapılmış bulunuyoruz. Kesin dönüş yapan 20-30 bin kadar genç için de, yine hazırlıksızlık sonucu olarak, ne olduğu belirsiz "uyum kursları" düzenlemekten öteye gidemiyoruz. Alman tarafı da, yine sanki bir anda oluşan bir durum imiş gibi, **"Mesleksiz 100.000 genç! Saatli bomba! Şimdi ne yapacağız?!"** gibi bir panik havası içinde konuya yaklaşmaktadır.

Her şeyden önce "kimlik" kavramını doğru olarak anlamaya ve "anlaşılmazlaştırma" (:mystification)a uğratmamaya bakmalıyız. Kimlik, bireylerin toplumsal yaşam süreci içinde edindikleri, görece sürekli olan alışkanlıklarının ve davranışlarının tümünü anlatır. Bireylerde kimlik oluşması şunları gerektirir:

a) Bireyin bulunduğu ortamda yaygın olan ve örneğin parkta, işyerinde, apartman dairesinde, kadın-erkek ilişkilerinde ...yaşama yön veren temel davranış yollarını öğrenmesi.

b) İyi baba, iyi çocuk, iyi eş, iyi komşu, iyi yurttaş... olma gibi belli özlemleri edinmesi.

c) Böylece toplum ve değişik kümeler içindeki rollerini özümlemesi ve ilişkiye girdiği başka bireyleri "göz önünde bulundurma"yı, ortak alanları "paylaşma"yı öğrenmesi.

Yurt dışından kesin dönüş yapan 20-30 bin genç için, ne olduğu belirsiz "uyum kursları" düzenlemekten öteye hiçbir şey yapılmıyor.

ç) Mektup yazmaktan uçağa binmeğe, oy kullanmaktan dernek kurmaya.. türlü yetenek ve becerileri öğrenmesi.

Günümüz toplum koşullarında bireyler bu kalıcı davranış kalıplarını ve alışkanlıklarını 'nerede' öğreniyorlar?

Öğrenebilecekleri yerler bellidir: Aile ve arkadaş kümesi, okul, işyeri, yığın iletişim araçları, kamusal ve özel türlü kuruluşlar.

Bir çağdaş sanayi toplumu bakımından bu kimlik kazandırıcı ve topluma hazırlayıcı kurumlar içinde en baş sıraya konulması gerekeni, merkezi hükümetlerdir. Çünkü hükümet uygulamaları aileyi, okulu, çalışma yaşamını, yığın iletişimini... derinden etkilemektedir. Ayrıca uzun süreli, amaçlı programları tutarlı olarak uygulamak, ancak hükümetlerin başarabileceği bir iştir. Son olarak da ailenin, günümüz toplum koşullarında birçok geleneksel görevini artık başka kurumlar üstlenmiş bulunuyorlar: Çocukların uyanık saatlerinin en büyük bölümü okulda, arkadaşlar arasında, toplu eğlence yerlerinde geçmektedir. Bütün bu yerlerdeki "düzen"i kurup yürüten ise en başta yine merkezi hükümetlerdir.

Bu durumun konumuzla bağlantısına gelince: Bizim açımızdan "kimlik bunalımı", bulundukları toplum açısından "yabancılar sorunu" olarak ad konan bu olay, somutta şu biçimleri alıyor: Çevrece reddedilme ve bu çevreyi reddetme; getrolaşma; çocukların anadillerini de, bulundukları toplumun dilini de öğrenememeleri; eğitim ve mesleki yetişme olanaklarından yoksun kalmaları. Oysa kimlik sahibi olabilmek için gerekli olan elverişli çalışma koşullarını sağlayan, kazanç olanaklarını artıran, toplumsal statüyü yükselten ... hep eğitim - öğretim olanaklarıdır ve bunlardan fırsat eşitliği ölçülerine göre yararlanabilmek gerekir.

Yurt dışındaki Türk gençlerinin böyle bir meslek sahibi olacak biçimde yetişebilmeleri, ancak ve ancak amaçlı, geniş kapsamlı, uzun süreli bir hükümet ya da devlet politikasıyla sağlanabilir.

Bana göre Batı Avrupa ülkelerindeki Türk gençlerini ve hatta onların anne - babalarını söz konusu bunalımdan koruyup kurtaracak, bulundukları toplumun insanları ile onları birbirlerine yaklaştıracak, çağdaş uygarlığın ürünlerini paylaşmalarını olanaklı kılacak bir politika, ancak bir "KÜLTÜREL ÇAĞDAŞLAŞMA" politikası olabilir. Çağın bilimini, tekniğini, toplumsal kurumlarını, insancıl değerlerini .. kendisine temel yapmayan hiçbir hükümet politikası Avrupa'daki Türk varlığını kimlik bunalımından koruyup kurtaramaz.

İnsanların kimlik sahibi olabilmeleri, içinde bulundukları çağın ve toplumun ölçülerini benimsemelerine bağlıdır. **"Ne yapmalı, nerde yapmalı, nasıl yapmalı, ne zaman yapmalı ne söylemeli, nerde söylemeli, nasıl söylemeli, ne zaman söylemeli?"** sorularını, içinde bulunduğumuz çağın ve toplumun ölçülerine sırt çevirerek yanıtlayamayız. Bireyler olarak da, toplum olarak da çağdaş, yani bağımsız, onurlu ve gönençli olmamız, bu ve benzeri sorulara vereceğimiz yanıtların çağın bilimine ve tekniğine dayandırmamıza bağlıdır. Binlerce yıl öncesinin ölçülerine göre davranmak, kuşkusuz bilim ve tekniğin dışında kalmak demektir.

Avrupa'daki Türk varlığının onuru, gönenci, yani silinip gitmemesi, gerçek bir kültürel çağdaşlaşma sürecini yaşamasına bağlıdır. **"Kültürel çağdaşlaşma"**yı da boş bir söz olmaktan çıkarmalı, somut olarak neleri içerdiğini bilmeliyiz. Çağdaş bir kültür sahibi olmanın temel gerekleri şunlardır: a) Geliskin bir yazılı dile sahip olmak; b) Laik bir dünya görüşüne, toplum ve insan anlayışına sahip olmak; c) İleri ölçüde uzmanlaşmayı ve teknik gelişmeyi gerçekleştirmek; ç) Demokratik bir siyasal anlayışa sahip olmak.

Türk ulusu bakımından çağdaş bir kültür sahibi olma, yani çağdaş uluslara koşut, ama onlardan bağımsız, böylece geçmişin kültür kalıtından çağa uygun, 'seçmeci' bir biçimde yararlanan ve ulusal biçimi, ulusal rengi, ulusal hedefleri koruyan bir kültürel gelişme hareketinin adı, hiç kuşkusuz Kemalizm ya da Atatürkçülük'tür. Öyleyse yurt dışındaki Türklerle ilgili olarak da Türk hükümetlerinin izlemesi gerekli uzun süreli, amaçlı ve tutarlı politika, ancak 'Atatürk Cumhuriyeti'nin kurumları ve ilkeleri üzerine dayalı bir politika olabilir. Yurt dışındaki Türklerin bireysel gönençleri de, ulusal kültür sahibi olabilmeleri de, Türkiye'nin haklı davalarında ona destek sağlayacak bir 'uygar lobi'' durumuna gelebilmeleri de ancak böyle bir politikayla olanaklıdır!

Çünkü bulundukları ülkenin eğitim - öğretim olanaklarından etkin biçimde yararlanma yönünde güdülenmeleri ve saygınlığı, geliri yüksek mesleklere girebilmeleri bu politikayla sağlanabilir. Türk ile Almanı, Fransızı, İsviçreliyi, Avusturyalıyı, İsveçliyi... Gerçek dostluk ve kaynaşma için ne sokabilecek olan da böyle bir yaklaşımdır. Geçmiş kültür kalıtı içinden bilime ve demokrasi ülkelerine aykırı düşenleri bir yana atıp, çağdaş toplumların hepsinde saygıyla karşılanacak nitelikteki ögeleri bilinçli olarak seçip yaşatmak da yine ancak Atatürkçü bir kültür politikasıyla olanaklıdır.

Bu çağdaş sanayi toplumu bakımından kimlik kazandırıcı ve topluma hazırlayıcı kurumlar içinde en baş sıraya konulması gerekeni, merkezi hükümetlerdir. Çünkü hükümet uygulamaları aileyi, okulu, çalışma yaşamını, yığın iletişimini.... derinden etkilemektedir.

Ancak böyle bir eğitim ve kültür politikası eşliğindedir ki, halen dağınık ve bireysel ölçüde kalan öğrenci değişimi, karşılıklı ziyaretleşmeler, folklor gösterileri, sergiler ... Türkler ile bulundukları ülke insanları arasında katılımcı ve paylaşmacı bir yaşamın ve çoğulcu bir bütünleşmenin hizmetine girebilir.

Böyle bir politikanın yokluğu daha da uzuyacak olursa, çoğulcu bütünleşme yerine, korkarız ki, silinme ya da 'assimilation' önlenmesi güç bir boyutla ortaya çıkabilir.

* **Prof. Özer Ozankaya** Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesidir.

eski-yeni çizgiler

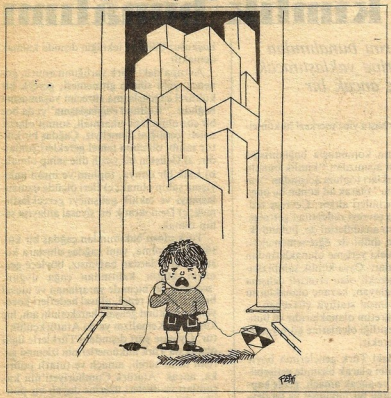

Fethi Develioğlu

1953 yılında İstanbul'da doğdu. İlk eseri Akbaba mizah dergisinde yayımlandı (1975). Yurt içi ve dışında yapılan yarışmalarda onur diplomaları ve özel ödüller kazandı.

Barış (1980) ve Yaşasın Spor (1982) adlı iki karikatür kitabı yayımlandı.

Develioğlu evlidir.

arşiv konuşuyor

Televizyonun babası

Küçüklüğünden beri heriz dalgalarıyla ilgilenen Henri de France, 11 yaşındayken ilkel bir TV yaptı. 15 yaşında ise TV alıcısı yapmak için ihtira beratı aldı. 20 yaşındayken, Toulouse kentinden Havre kentine yayın yaptı. 1938'den 1939'a kadar Eyfel Kulesi'nin anteni aracılığıyla yansıtılan düzenli yayınları sürdürdü. Üç yıl sonra Lyon'da konuklarına bir bale gösterisi seyrettirdi. Daha sonra renkli SECAM sistemini buldu. 1895'te sinema Lyon kentinde doğmuştu. 47 yıl sonra ise yine aym kentte TV dünyaya geliyordu. Fotoğrafta (sağda) Henri de France, televizyonunun başında. Diğer fotoğrafta ise konuklarına seyrettirdiği bale gösterisi.

Mersin'e Değil Tersine...

Şimdi DYP'nin Genel Başkanı olan Hüsamettin Cindoruk'la 12 Mart'tan sonra konuşuyorduk.. *"Kitaplarımın çoğunu yaktım"* dedi. *"Ne yapayım bütün İstanbul aranacak denince, başımız derde girmesin istedim"*. Acaba bir gün partisi iktidara gelirse Hüsamettin Cindoruk'un başbakanlık döneminde de kitaplar yasaklanacak, yakılacak, kitaplardan korkulacak mı? Dostum Cindoruk, dilediği kadar benim dönemimde olmayacak desin, ben inanmam. Bu bürokrasi, bu polis, bu yöneticiler oldukça, bizde daha çok kitap toplanır, çok kitap yakılır. Darılmasın, kızmasın!

Bir ibibik hikâyesi vardır, anlatmama izin verilsin, biraz kabacadır ama olsun, anlatacağım. Yavru ibibik bir gün anasına sormuş:

"Ana" demiş. *"Bütün kuşların yuvası tertemiz, hiç kokmuyor da, bizim yuvamız niçin böyle kokuyor. Neredeyse herkesin burnu düşecek..."*

Ana ibibik yanıtlamış: *"Yavrum, bizde bu kış oldukça, yuvaya da pisledikçe, koku eksik olmaz."*

Süleyman Ege, öğrencilik yıllarında dertlidir. Daha köy enstitüsü öğrencisiyken, bir gün sınır boyunda dolaşıyor. Üstüne varıyorlar, *"Ne arıyorsun buralarda?."*

Elindeki çiçekleri gösteriyor: *"Bakın, çiçek topluyorum."*

"Çiçek toplamıyorsun, biz biliriz çiçek toplayanı... Sen fırsat gözlüyorsun, kaçacaksın!"

Ne desin, ağzını açmıyor. Dedim ya, öğrencilik yıllarından beri dertlidir. Bir de mimlendi mi insan, başı bir türlü dertten kurtulmaz! Hiçbir yerde iş bulamayınca Süleyman Ege ne yapsın? Editörlüğe başladı, kitaplar yayımladı. Ama sırtı sırtına hareketler olunca, her kitap yasağı döneminde Süleyman Ege'ye yüklendiler. Onlar mahkemeye verdiler, Ege dayandı... Yargıçlar var, onlar toplama kararı aldılar, Ege, yargıçlara başvurdu. Böylece son günlere değin gelmişti. Son günler daha sert göründü. 133 bin 607 kitabını topladılar, aldılar götürdüler, imha ettiler. Kitapların yakılışını Hitler Almanyası dönemini gösteren filmlerde görürdük, demek gerçekmiş, başka ülkelerde de oluyor. Kitapları imha edenler diyorlar ki: *"kitapları yasaya göre imha ettik"*. Elbette yasaya göre imha edecekler, keyfi olarak değil ya! Ama yasalar olağanüstü durumların yasaları... Hani demokrasiye geçiyorduk, hani eski çamlar bardak olacaktı? Bizim yasa kodeksini karıştırırsanız Abdülhamit'ten bu yana çıkarılmış, unutulmuş, bir kıyıda kalmış ne yasalar, ne kararlar bulursunuz... İş kıymaya geldi mi neler bulunmaz. Ama maksat kitap imha etmek değil, kitapları korumak, okutmak, okunmasını sağlamaktır. Kitap yakmaya gelince ne kazanlara ne kulplar takılır.

"Eskiden nasıldı?" diye soranlar oluyor. Eskiden de böyle olurdu. Bir kitaba, bir adama solcudur diye bir kulp taktınız mı, ötesi kolaydır. Verirlerdi mahkemeye, tutuklu olarak yargının işlemesini sağlarlardı... Ondan sonra uğraş babam uğraş! Bunların geçmesini, geride kalmasını istiyoruz. Hayır, geride kalmasın, hep sürsün isteyenler var. Bundan otuz yıl önce yayınladığım bir yazıyı bugün yeniden yayımlayabilir miyim? Bakıyorum, hayır, yayımlayamam... Hani ileri gidiyorduk, hani demokrasiyi yeniden kuracaktık?

Son Polis Yasası'nı çıkaran siyasal iktidardan demokrasi beklenir mi? Hem Polis Yasası'nı çoğunluğuna dayanarak çıkaracaksın, hem de demokrasiye geçiyoruz diyeceksin... Olur mu? Olmaz ama, yutarsan, yutturulursa olur... Batı bizi sevmiyor diyorlar... Batı bizi niye sevsin? Biz birbirimizi seviyor muyuz? Biz birbirimize saygı duyuyor muyuz? Hapishanelerinde on binlerce genç yatarken, bir af yasası çıkarmaya korkulurken, gençliğin suskun olması istenirken, demokrasi olur mu? Olursa hapishaneli, baskılı, polis devletli bir demokrasi olur ki, bunu bize yuttursalar bile Batıya yutturamazlar.

Çoğu klasik olan, Batı'da okunmamışsa cahil kalınan, güncelliğini konu olarak yitirmiş olan kitapları, (ki bunun sayısı 133 bin) yakmak ne demektir? Hadi yakmadın SEKA'ya verdin, bunun dizgisi, baskısı, cildi ne olacak?

Hani herkes Mersin'e gider biliyoruz, ama bizi birileri tersine götürüyor, Tanrı sonumuzu hayreyleye!

Anket Defteri

DUYGU AYKAL

KOREOGRAF

Ankara Devlet Konservatuarı Bale Bölümünü 1963'te bitirip Almanya'ya "Essen Flokwang Yüksek Bale Okulu"na gitti. Kurt Jooss ile modern dans, A.Knust ile de "la ben dans yazısı" çalıştı. Daha sonra İngiltere Kraliyet Bale Okulu'na giderek üç yıl "Leonide Maassine'den dans kompozisyonu teorisi ve Stephanov'dan dans yazısı öğrenimi gördü. 1971 yılında yüksek başarı derecesi ile diploma aldı. 1973'te Londra Kraliyet Balesi'nde "Üç Köşeli Şapka" adlı baleyi sahneye koydu ve Türk balesinin kurucusu Dame Ninnete de Valois'nın çağrılısı olarak 1. İstanbul Festivali'ne çoğul balesini hazırladı. Devlet Halk Dansları Topluluğu'nun kurulma çalışmalarına katıldı. Başlıca eserleri: "Uzlaşma", "Oluşum", "Bulutlar Nereye Gider", "İnsan-İnsan", "Sanat Uzun, Yaşam Kısa", "İnsan Kıran", "Biz, Siz, Onlar", "İnsancık". Ankara Devlet Opera ve Balesi Koregrafı, Hacettepe Üniversitesi Ankara Konservatuarı Bale Bölümü öğretim üyesi ve Devlet Halk Dansları Topluluğu sanat yönetmeni olan Aykal, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Şefi ve "devlet sanatçısı" Gürer Aykal ile evli ve üç çocuk annesidir.

Sizce en büyük mutsuzluk nedir? *Baskı altında olmak.*
Nerede yaşamak isterdiniz? *Evimin olduğu yerde.*
Sizce yeryüzünde gerçek mutluluk nedir? *Coşmak.*
Hangi hataları bağışlarsınız? *Kasten yapılmamış olanları.*
Edebiyatta en sevdiğiniz kadın kahraman? *Kadınların tümü kendi ölçeğinde kahramandır.*
En sevdiğiniz tarihi kişilikler? *Mustafa Kemal, Mahatma Gandi.*
En sevdiğiniz yaşayan kadın kahramanlar? *Annem.*
En sevdiğiniz besteci? *Mozart.*
En sevdiğiniz ressam? *Fikret Mualla, Dali.*
Bir erkekte en çok hangi özelliklere değer verirsiniz? *Kendini eleştirebilme.*
Bir kadında? *Dürüst olmak, kendini eleştirebilmek.*
En sevdiğiniz uğraş? *Mesleğim.*
Başlıca karakter özelliğiniz? *Aklıma koyduğumu yapmak.*
Dostlarınızda en çok değer verdiğiniz özellik? *Dürüst olmaları.*
En büyük yanılgınız? *Yok.*
Mutluluk rüyanız? *Vapur seyahati.*
Sizin için en büyük felaket ne olabilirdi? *Vapurun batması.*
Ne olmak isterdiniz? *Kendim.*
En sevdiğiniz renk? *Rengârenk.*
En sevdiğiniz çiçek? *Mine*
En sevdiğiniz kuş? *Serçe cinsindeki kuşları, iki gözlerini birden göremediğim için çok sevemem.*
En sevdiğiniz yazar? *"Açlığıma" göre değişir.*
En sevdiğiniz şair? *Ömer Hayyam.*
Yaşayan erkek kahramanlarınız? *Babam.*
En sevdiğiniz isimler? *Kerem, Emre, Can (Gürer).*
En nefret ettiğiniz şey? *Haksızlık.*
Hayran olduğunuz askeri başarılar? *Kurtuluş savaşları.*
Hayranlık duyduğunuz reformlar? *İnsan hakları.*
Hangi doğal yeteneğe sahip olmak isterdiniz? *Güzel şarkı söyleyebilmek.*
Nasıl ölmeyi isterdiniz? *Çok hızlı.*
Şu andaki ruh haliniz? *İyi.*
Yaşam ilkeniz? *Kapasitemi sonuna kadar kullanabilmek.*

Hafta Sonu Nerdeydiler?

Kemal Göktan

insanlar...

ZEYNEP İYİ KIZDIR, İYİ YETİŞTİRİLMİŞTİR ...

İNSANLARA ACIYAN, HASSAS RUHLU KIZDIR. ...

BELEDİYEDE HALKLA MÜNASEBETLER İDARE EDİYOR. ZANNEDİYORUM YAPTIĞI İŞİ DE İYİ YAPIYOR ...

BAZI İNSANLARIN BİR HUYU VAR... BİRKAÇ KEZ İKAZ ETTİM ...

YANİ BU BENİM HOŞLANDIĞIM BİR HADİSE DEĞİL ...

GAZETEDE GÖRÜNMEKTEN HOŞLANIYOR ...

ZEYNEP, ZEYNEP KENDİNE GEL... BAŞBAKAN BENİM, BENDEN FAZLA GÖRÜNEMEZSİN...

İsmail Gülgeç